

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 5 | 2006

Fallskjermhopp
i 40-års gave! s. 6

NFUs landsmøte s.16

Når av-lastning blir
be-lastning s. 38

Feil- og over-
medisinering s. 46

Informasjon

Frilansjournalist Bitten Munthe-Kaas som nå har laget to utgaver av SFA i år, har takket ja til å lage Samfunn for alle ut neste år også. Forbundsleder Helene Holand fortsetter som ansvarlig redaktør i samme periode. Vi kommer tilbake til tilretteleggingen for lesesvake i SFA 1-07.

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

NFU ønsker medlemmer og abonnenter en fredelig jul og et godt nytt år!

NORD-NORGES ORTOPEDISKE VERKSTED

Tilpasning og produksjon av Ortopediske Hjelpemidler :

- Protoser ● Ortoser ● Fotsenger ● Innleggsåler ● Varmeortoser
- Korsetter/brokkbind ● Spesialsko ● Ortopedisk sydde sko.

Hvis du skulle være interessert i å benytte våre tjenester eller har spørsmål til oss er du hjertelig velkommen innom for en kopp kaffe og en hyggelig prat. Du finner oss i våre trivelige lokaler på mellomveien 23 i Tromsø.

Vi kan også formidle time til ortoped.

Våre åpningstider er mandag-fredag fra kl. 08.30 — 15.30

Telefon 776 00810

E-post: post@nnov.no — Web: www.nnov.no

samfunn for alle

Medlemsblad for
Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser per år.
Årsabonnement: 300,- kroner

ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Helene Holand

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
bittenmk@yahoo.com
Telefon: 928 36 809

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org

Annonseakkvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Forsidefoto:
Bård Sperrid

Layout: Hvarings as : Renate
Trykk: Allservice as

Utgivelse 1 2007
kommer 23. februar
Frist for saker er 12. januar
Annonsefrist 24. januar

OPPLAGSKONTROLLERT

Innhold

4	SAFO-hjørnet	32	God alderdom i Kvæfjord
5	Forbundslederen har ordet	34	Om å miste den umistelige
6	Fallskjermhopp i 40-års gave!	38	Kamp for avlasting
8	BPA i Risør	46	Feil/overmedisinering
13	Ny modul om aldring	51	Annonser
15	Minneord	60	NFU-butikken
16	NFU's landsmøte	63	NFU-informasjon
30	Manneråk - 5 år etter	64	Allsidig kunstner

Spesialunder- visning

Ved skolene i Ålesund blir elever som har enkeltvedtak hjemlet i opplæringslovens paragraf 5.1. ofte fratatt sin ressurs når andre lærere ved skolen er syke. Årsaken skal være vikarmangel. NFU Møre og Romsdal fylkeslag er bekymret over en slik praksis, og har derfor funnet det nødvendig å sende en bekymringsmelding til utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen om saken. Samfunn for alle kommer tilbake til hvordan det går i neste nummer.

NAV

Brakerutvalget i Arbeids- og velferdsdirektoratet hadde nylig sitt første møte. NFU er representert ved forbundsleder Helene Holand. I tillegg til brukerorganisasjonene er LO og NHO representert i dette utvalget. Representantene gjennomgikk mandatet, som ble godkjent med noen tilføyelser. NFU tok opp spørsmålet om å få dekket tapt arbeidsfortjeneste og reiseutgifter for brukerrepresentantene på ulike nivå. Det ble vist til at dette er kostnader som NAV skal dekke, og retningslinjer om det vil bli gitt. Brukerutvalgene kan suppleres av andre samarbeidsutvalg og arbeidsgrupper om spesielle temaer. I spesielle saker kan organisasjonene be om separate møter med de som er berørt. Interesserte kan lese mer om NAV på www.nav.no

Utfordringen er ikke å finne seg i sin skjebne, men finne seg selv i sin skjebne.

Svein Ellingsen

SAFO - hjørnet

Sentralt

Året 2006 er på hell, og vi kan oppsummere et aktivt SAFO år innen mange arbeidsområder. Brukermedvirkere, tillitsvalgte og ansatte i medlemsorganisasjonene har bidratt på beste måte. Uten disse ressurspersonene ville ikke SAFO arbeidet vært mulig. Vi retter derfor stor takk til dere, med ønske om en god jul og et riktig godt nytt år!

Hovedsaker for SAFO det siste året har vært Ny Arbeids- og Velferdsforvaltning (NAV), ny antidiskrimineringslovgivning, uførepensjonsutvalget, folketrygdforhandlingene og FN-konvensjonen for funksjonshemmede.

En annen viktig sak som det er arbeidet mye med i 2006, er pilotprosjektet om brukeropplæringen i SAFO. Prosjektet er initiert av hovedstyret, men driftet av SAFO Øst. Bakgrunnen var å styrke brukeropplæringen i SAFO. Medlemsorganisasjonene driver alle intern opplæring av ulik art. Mange av deres brukermedvirkere er imidlertid

brukermedvirkere i SAFO i tillegg. Dermed er det naturlig å samkjøre opplæringen. I tillegg har man utfordringen at man skal representere flere organisasjoner. Økt brukermedvirkning fra myndighetenes side gir også flere utfordringer som krever kompetanseheving. Prosjektet er snart ferdig.

Det er klart for utrulling av opplæringsprogrammet i det ganske land. De regionale SAFO samarbeidene får en nøkkelrolle i implementeringen.

Lokalt

Det har vært en hektisk høst i alle regionene med avvikling av årlige høstkonferanser. Sakene fortsetter å strømme på. Noen hovedsaker på de ulike høstkonferansene har vært: NAV-kontorene, boligpolitikk for funksjonshemmede, råd for funksjonshemmede, hvorfor SAFO, habilitering- og rehabilitering og SAFO i fremtiden. Alle fem regionene i SAFO er operative og i full gang med viktig arbeid for medlemsorganisasjonene. SAFO Nord er også stiftet, og er

operativ med eget interimsstyre og sekretariat. Oppgavene er initiert og arbeidet påbegynt. Det er viktig at medlemsorganisasjonene i fremtiden ser gevinsten av regionsamarbeidet og initierer saker som man kan profitere på ved å stå sammen.

Viktig informasjon

Nasjonal koordinator de siste fire årene, Geir Smeby har sluttet i SAFO og begynt i ny jobb som nasjonal direktør for Special Olympics Norge. Se hjemmesiden www.safo.no for mer informasjon om kontaktdata og kontaktpersoner.

Vi ønsker alle våre samarbeidspartnere en god jul og et riktig godt nytt år!

AV: GEIR SMEBY

Kontaktdata

SAFO sentralt:	Koordinator Geir Smeby,	tlf. 979 80 183,	e-post: post@safo.no / www.safo.no
SAFO Øst:	Koordinator Tore Topp,	tlf. 922 05 599,	e-post: tore.topp@safo.no
SAFO Vest:	Koordinator Helen Aareskjold,	tlf. 917 30 194,	e-post: helenaa@online.no
SAFO Sør:	Koordinator Terje Weber,	tlf. 952 37 536,	e-post: telemark@blindeforbundet.no
SAFO Nord:	Koordinator Ane Sætrum,	tlf. 905 96 938,	e-post: nhf.nordnorge@nhf.no
SAFO Midt- Norge:	Koordinator Elin Gullvåg,	tlf. 936 23 735,	e-post: elin.gullvag@nhf.no

En milepæl i NFUs historie – landsstyret har fått et fast medlem med utviklingshemming!

Takk for tilliten!! Det var en fantastisk opplevelse å sitte i salen og bli valgt med akklamasjon. Det gir trygghet og er en stor inspirasjon i det arbeidet som vi nå skal ta fatt på. Utfordringene er mange i verdens rikeste land. Organisasjonen vår viser soliditet og styrke ved at hele landsstyret ble valgt ved akklamasjon. Vi har også vedtatt et arbeidsprogram med klare målsettinger som forplikter hele organisasjonen.

NFU sitt 16. landsmøte vil bli stående i historien som det landsmøtet da organisasjonen for første gang valgte et fast medlem i landsstyret med utviklingshemming. Jeg er spesielt glad for det, og gleder meg til de utfordringene det vil gi landsstyret. Det representerer også store utfordringer for resten av organisasjonen. Dette forplikter framover!

Nå må fylkes- og lokallag slippe til medlemmer med utviklingshemming. Vi må lære opp ledsagere og ellers legge

til rette for aktiv deltagelse i NFU. På samme måte som noen må overta for meg når jeg går av, må vi ha skolerte medlemmer med utviklingshemming og skolerte ledsagere til å ta over når Rita en dag gir seg. Denne utviklingen kan ikke reverseres, har vi sagt A, skal vi si B.

Det er også viktig at Rita har andre tillitsvalgte med utviklingshemming å rådføre seg med. Vi må fortsette arbeidet i en resursgruppe - slik som "Aktiv i egen organisasjon" har fungert dette siste året. Hvem som skal være med i ei slik gruppe, må drøftes nøye. Det er viktig at de som er med, har gode støttespillere i eget lokal- eller fylkeslag. Både regionalt, lokalt og på landsplan må det nå satses på skoling av ledsagere.

Også på dette landsmøtet var 13 av utsendingene medlemmer med utviklingshemming. Det er flott, men målsettingen må være at alle fylkeslag

på neste landsmøte har minst en utsending med utviklingshemming i sin delegasjon. En slik målsetting forplikter også. Alle utsendingene med utviklingshemming må ha med seg godt skolerte ledsagere. Anne Jorunn fra Hordaland og hennes ledsager kan være et godt forbilde for andre ledsagere. Anne Jorunn hadde etter min mening de flotteste og best forberedte innleggene av alle på landsmøtet.

Landsstyret hadde sitt første møte på Lillehammer. Vi er nå klar til å ta fatt på oppgaven. Arbeidsprogrammet forplikter hele organisasjonen. Nå må vi brette opp ermene alle sammen!

God jul og godt nytt arbeidsår til dere alle!

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede: Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

Fallskjermhopp i 40-års gave!

15. september 2006 ble en av de største dagene i Roar Andersens liv. Da fikk telemarkingen med Downs syndrom ett av sitt livs to største ønsker oppfylt da han hoppet i fallskjerm over Geiteryggen for første – og forhåpentlig ikke siste gang. Det var pappa Reidar Andersen som ga sønnen den store opplevelsen på forskudd i 40 års gave. Hvorvidt den andre av Roars to store drømmer skal oppfylles, er det lite familien kan gjøre noe med. På selveste dagen – den 28. november – skal det arrangeres stor fødselsdagsfest. I skrivende stund vites ennå ikke om hedersgjestene Carl Ivar

og Eli Hagen har takket ja til invitasjonen og vil delta i feiringen. Gjør de det, får de se DVD-opptaket av fallskjermhoppet – på storskjerm.

Gledet seg i to år

Roar gledet seg i to år fra ideen om tandemhoppet ble unnnfanget til drømmen ble realisert. I løpet av temmelig nøyaktig 32 minutter inklusive flytur opp og landing var det hele over. Pappa Reidar var synlig nervøs mens det stod på – i motsetning til sønnen som sa akkurat det alle forventet da han landet: ”Opp igjen!”

Herdis Lindheim fra Fallskjermklub-

ben fløy Roar og makker Øyvind Storhaug i det lille Cessna-flyet opp til 10 000 fot – eller 3,3 km – rett til værs over hjembygda Herre. - Jeg var helt rolig da jeg hoppet ut av flyet, sa jubilanten etter 35 sekunder i fritt fall i 200 km i timen før den myke landingen. Noe Øyvind Storhaug kunne bekrefte. - Han oppførte seg helt eksemplarisk hele tiden, sa instruktøren – som selvsagt også er invitert til 40-års festen!

FOTOS: BÅRD SPERRUD

Instruktør Øyvind Storhaug fikk invitasjon til fødselsdagselskap, mens pappa Reidar fikk klemmen etter det vellykkede tandemhoppet.

Problematferd

Problematferd er blant de mer alvorlige sidene ved utviklingshemming. Den kan både være svært hemmende for personen selv og til stor tilleggsbelastning for familien og andre i nærmiljøet. Sjefpsykolog Børge Holden ved habiliterings-tjenesten for voksne i Hedmark har lang erfaring med å behandle slik atferd. Nå har han skrevet en informativ artikkel om dette temaet som er lagt ut på NFU Rogaland fylkeslags nettside.

Spår ny lov i 2009

Antidiskrimineringsloven vil ikke bli noe sesam-sesam som automatisk vil åpne alle samfunnsområder for funksjonhemmede.

Det sa professor i offentlig rett, Aslak Syse, under en konferanse i regi av Norsk nettverk for forskning om funksjonshemming nylig. Han spår at en ny lov tidligst vil tre i kraft 1. januar 2009.

I sitt foredrag "Antidiskrimineringslovgivning – muligheter og begrensinger" la Syse vekt på å dempe forventningene til de som tror den bebudete loven vil løse tilgjengelighetsproblemer på alle samfunnsarenaer. - Det menneskerettslige aspektet er viktig – både som symbol og signal til samfunnet. Men lovens konkrete gjennomslag vil avhenge av hvordan man velger å organisere oppfølgingsansvar og hvilke sanksjonsmuligheter som vedtas, sa Aslak Syse. Det er lagt ut et omfattende referat fra hans foredrag på www.dok.no

GarantiKraft -Normalt lave sommerpriser -Garanti mot høye vinterpriser -Strømforsikring inkludert Tlf. 76 11 80 00 www.trollfjord.no	 Trollfjord Kraft	 Nordland
 Møre og Romsdal	 Troms	
Rauma Regnskapsservice Åndalsnes Tlf: 71 22 49 70	Amor`s Blomster Vestregt.3, 9008 Tromsø Tlf: 77 65 70 51	
Romsdal Begravelsesbyrå Brinken 3, 6320 Isfjorden Tlf. 71 22 51 52 Fax. 71 22 51 30	TROMS TAKST AS www.tromstakst.no Tlf: 77 61 28 30	
 Nord-Trøndelag	Troms Folkeblad AS Ringv. 25, 9300 Finnsnes Tlf. 77 85 20 00	
Verdal Kommune Tlf: 74 04 82 00	TRYKKERI ABC TROMS A/S www.trykkeriabc.no	
COOP Steinkjer BA Sjøfartsg.2, 7725 Steinkjer Tlf: 74 13 40 00	 Nordland	
Bruk våre annonsører	Saltdal kommune 8250 Rognan Tlf. 75 68 20 00	

Omsorgspoeng

Har du omsorg for syke, funksjonshemmede og eldre personer, må du søke for å få godskrevet omsorgspoeng. Har du omsorg for barn under 7 år godskrives pensjonspoeng automatisk. Omsorgspoeng er ingen ytelse fra folketrygden, men gir pensjonspoeng for ulønnet omsorgsarbeid. De vil ha betydning for den alderspensjonen som den enkelte får utbetalt. Du kan få inntil tre omsorgspoeng pr. år.

Har du omsorg for barn som er fylt 7 år, men som har funksjonshemming eller er alvorlig syk og som mottar hjelpestønad sats 3 eller 4, skal NAV lokalt godskrive omsorgspoengene uten at du må søke. Har du omsorg for en syk, eldre person med funksjonshemming, må omsorgsarbeidet ha tatt minst 22 timer pr. uke og vart i minst seks måneder av et kalenderår. For å søke om omsorgspoeng kan du bruke søknadsskjemaet som du finner på www.nav.no eller ta kontakt med ditt lokale NAV-kontor lokalt. Du kan søke om omsorgspoeng for i år og de to foregående kalenderårene.

Søknaden for 2004 bør være hos NAV lokalt i løpet av 2006.

Enighet om BPA-behov uenighet om omfanget

Rune Karlsen er den første personen med utviklingshemming i Risør som har søkt om og fått brukerstyrt personlig assistanse (BPA). Kommunen oppnevnte lederen av dag- og arbeidssenteret der han har et dagtilbud til å kartlegge hvor mange timer assistanse han har behov for. Ved hjelp av kartleggingsverktøyet IPLOS og samtale med Rune og hans foreldre, kom hun fram til at han trenger 20 timer pr. uke for å kunne fungere mest mulig selvstendig i dagliglivet. Som kommunens helse- og sosialetat deretter reduserte til seks timer.

Foreldrene, Elsa Lill og Svein Karlsen, klaget seks-timers vedtaket inn for fylkesmannen i Aust-Agder, som opprettholdt kommunens vedtak. Det har ført til at Rune siden februar i år og inntil nylig ikke har hatt støttekontakt på seksten timer pr. måned. Denne tjenesten, pluss hjemmehjelp i 3 timer pr. måned skal, ifølge vedtaket, gå ut til fordel for BPA. Kommunen viser selv til at ingen av disse ordningene har fungert godt nok for Rune. Det har ikke vært satt inn vikar. Som igjen har ført til at foreldrene har måttet trå til i disse periodene.

Rune har Downs syndrom og cøliaki. Det betyr at han i tillegg til bistand når det gjelder tilrettelegging av fritidsaktiviteter, vedlikehold av ferdigheter, følge til lege og tannlege, husarbeid og ferie, også må ha hjelp til innkjøp og matlaging. 30-åringen må ha hjelp til å lese og forstå innholdsdeklarasjonen på matvarene, som han er nødt til å være pinlig nøyaktig med for ikke å få i seg gluten som gjør ham syk. Han liker å gå på teater, konserter, kafé, kino, bowling osv. Men det er vanskelig for ham å gjøre disse tingene alene.

Med tanke på hvor godt Rune fungerer, mener Risør kommune at BPA-ordningen vil fungere mer hensiktsmessig for ham enn det tidligere tilbudet om hjemmehjelp og støttekontakt. I vedtaket om BPA blir det lagt vekt på at han vil kunne styre mer av hjelpen selv på den måten, og at tjenestene i tillegg vil få større grad av forutsigbarhet og kontinuitet. Det er i vedtaket lagt vekt på at BPA er en ordning som er i tråd med både Runes og foreldrenes ønsker, og at den vil gi Rune mer selvstendighet til å drive med sine interesser, uavhengig av foreldrenes bistand.

Foreldrene opprørt

På bakgrunn av kommunens positive holdning til BPA som en god løsning for Rune, er Elsa Lill og Svein Karlsen opprørt over sekstimers vedtaket. De minner om at de selv begynner å bli eldre og derfor tenker stadig mer på å sikre sønnen et godt tjenestetilbud også i fremtiden. - Det er unaturlig at en 30-åring skal måtte være sammen med oss på ferie. BPA er derfor en god løsning som vil gjøre Rune mer uavhengig av oss – samtidig som han kan fortsette å bo for seg selv i leiligheten som vi har innredet for ham i kjelleretasjen hjemme.

Foreldrene er opptatt av at BPA-ordningen er fleksibel og dermed for eksempel betyr at Rune kan spare opp assistenttimer, og dermed få assistenten sin med på ferier på sine premisser. - Det sier seg selv at dette er umulig med bare seks timer BPA pr. uke til så mange gjøremål som kommunen selv har definert at Rune trenger hjelp til. Vi er redde for at sønnen vår kommer til å bli sittende igjen med tilbud som ikke passer for ham når vi ikke lever lenger. Rune fungerer godt og er altfor selvstendig til å kunne fine seg til rette

Rune Karlsen

Elsa Lill og Svein Karlsen er opprørt på sønnen Runes vegne.

innenfor de mini-lignende institusjonsboligene som det satses på i Risør i dag.

Upløyd mark

Elsa Lill og Svein Karlsen synes også det er utrolig at kommunen bruker Runes grad av selvstendighet og at de selv hjelper ham, som argumenter mot ham. - IPLOS-verktøyet fungerer heller ikke for Rune. Vi var muligens for ivrige etter å fortelle hvor flink han er i forhold til andre utviklingshemmede. Men at det skulle bidra til å redusere det anbefalte timetallet om BPA falt oss aldri inn. Det er svært skuffende – ikke minst fordi kommunen selv oppnevnte en fagperson som skulle kartlegge Runes behov for BPA og som kom fram til et resultat vi var enige i. Vi ble derfor slått rett i bakken da vi fikk vite at kommunen reduserte det anbefalte timetallet. Dette vedtaket

virker enda mer provoserende når vi samtidig vet at det i Arendal er en mann med utviklingshemming med samme funksjonsnivå som Rune, som har fått sytten BPA-timer pr. uke.

Runes foreldre påpeker at BPA for mennesker med utviklingshemming er oppløyd mark i Risør - Både lokal- laget og fylkeslaget i NFU støtter oss i denne saken. Regelverket ligger der – i tillegg til en del forskrifter. Spørsmålet er likevel hvor sterkt vi står i den videre prosessen med et lovverk som er så vidt nytt, hvis dette skulle ende med en rettssak. Vi har fra flere hold fått signaler om at Risør kommunes håndtering av denne saken er et godt eksempel på hvordan det ikke skal gjøres.

- Hva gjør dere nå?

- Vi har gitt oss litt og takket ja til en assistent seks timer pr. uke – vel og merke som en foreløpig ordning. Rune savner veldig å ha en å gjøre ting sammen med på sine premisser. Seks timer pr. uke er imidlertid altfor lite. Vi kommer ikke til å gi oss på dette og vil derfor uansett gå videre med denne saken, svarer Elsa Lill og Svein Karlsen.

TEKST OG FOTOS:
BITTEN MUNTHE-KAAS

Etatsjefen svarer

Samfunn for alle har stilt skriftlige spørsmål til helse- og omsorgssjef Aase Synnøve Hobbesland i Risør, som svarer følgende etter at kommunen er fritatt fra taushetsplikten av Rune Karlsen selv og hans hjelpeverge og far, Svein Karlsen:

SFA: Mener du at det er et reelt tilbud å gi Rune Karlsen BPA seks timer pr uke – når dere i vedtaket samtidig skriver at ...”denne ordningen er fleksibel og kan brukes til å opparbeide timer til for eksempel ferie?”

ASH: Ordningen med BPA generelt skal være fleksibel og kan for eksempel brukes til å opparbeide timer til ferier.

SFA: Hvordan har dere tenkt at Rune skal klare det når dere selv viser til at assistenten skal være sammen med ham på fritidsaktiviteter, hjelpe ham med handling, husarbeid, matlaging, følge

til lege, tannlege osv. med seks timer pr. uke?

ASH: BPA er ment å være en fleksibel ordning – det er mye opp til tjenestemottaker/arbeidsleder og assistent hvordan man vil kunne klare å utnytte de tildelte timene. Da kommunen innvilget BPA for Rune, var det med bakgrunn i søknad fra bruker/hjelpeverge. Med den bakgrunn tror kommunen at denne ordningen vil kunne fungere hensiktsmessig med tanke på skisserte hjelpebehov. I skrivende stund har kommunen i nært samarbeid med Rune og far ansatt en personlig assistent. Vi ser fram til å få erfaring med denne type ordning.

SFA: Hvorfor vises det i begrunnelsen for seks-timers vedtaket til at Rune ...”er ivarettatt alle hverdagene med

tilbud fra et dag- og arbeidssenter og at han en dag i uka får voksenopplæring og er på trening på et fysikalsk institutt?” Hva har dette med hans behov for antall BPA-timer å gjøre?

ASH: I saksutredningene prøver vi å vise en helhet i tjenestemottakers livssituasjon.

Vi synes det er viktig informasjon at tjenestemottaker har et dag- og arbeidstilbud, voksenopplæring m.v.

SFA: Gir IPLOS-verktøyet et godt nok bilde av utviklingshemmedes kognitive nivå?

ASH: Alle kommunene er pålagt å foreta IPLOS-registreringer. Så langt har vi gode erfaringer med bruk av IPLOS blant annet i saksbehandlingen.

SFA: Kan det være en fare for at man ved bruk av IPLOS-verktøyet kan ha konkludert med at Rune Karlsen kognitivt fungerer bedre enn han i realiteten gjør?

ASH: Vi ønsker å foreta jevnlig oppdateringer av IPLOS-variablene i sammenheng med evaluering av tjenestemottakernes vedtak.

SFA: Legges det opp til at også andre utviklingshemmede i Risør vil få BPA også?

ASH: Kommunen vil på vanlig måte forholde seg til søknader om tjenester. Det gjelder også nye søknader om BPA, svarer Aase Synnøve Hobbesland.

TEKST OG FOTOS:
BITTEN MUNTHE-KAAS

Helse- og omsorgssjef i Risør kommune, Aase Synnøve Hobbesland.

- Viser manglene ved IPLOS

– Denne saken viser tydelig de store manglene ved IPLOS-registreringen. Som bare registrerer pleiebehov og ikke behov for tjenester etter sosialtjenesteloven. Alle målsettinger om å få hjelp til å leve og bo selvstendig og ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre, er uteglemt i dette kartleggingsverktøyet.

NFUs forbundsleder Helene Holand råder Runes foreldre til å hjelpe sønnen med å søke flere BPA-timer. - De må begrunne søknaden nøye ved både å

gjenta hva timene skal brukes til og henvide til formålsparagrafen i lov om sosiale tjenester og til Kvalitetsforskriften for pleie- og omsorgstjenesten. Hvis en ny og godt begrunnet søknad ikke fører fram, kan avslaget påklages til fylkesmannen på nytt. En ny søknad om utvidet timetall må begrunnes ut fra erfaringene med de seks timene BPA Rune prøver ut nå.

Svaret fra fylkesmannen vil avgjøre videre saksgang. Ved medhold vil fylkesmannen påse at kommunen fatter et

nytt vedtak. Hvis Rune Karlsen igjen får avslag, kan saken forfølges videre til rettsapparatet. Dette er en viktig prinsipiell sak, som NFU vil følge nøye. Hvis saken går til retten og familien ønsker det, kan forbundet bidra med juridisk rådgivning. Vi har imidlertid sett noen få tilfeller der mennesker med utviklingshemming har nådd fram med klager til fylkesmannen i tilsvarende saker i andre fylker, sier Helene Holand.

Sandnes ligger ca. to mil utenfor Risør sentrum i lokalene til en tidligere HVPU-institusjon.

HVPU-institusjon tatt i bruk igjen

Ifølge Risør kommunes plan for habiliteringstjenesten som ble vedtatt i 2005 bor det nå 16 personer med utviklingshemming på Sandnes – som er det ene av habiliteringstjenestens to ressursentre. Sandnes ligger to mil utenfor sentrum i lokalene til en tidligere HVPU-institusjon. Det er ifølge helse- og omsorgssjef Aase Hobbesland fem boliger ved dette ressursenteret. To av disse er kommunale utleieboliger. I den tredje

ytes det avlastning i en av leilighetene i tillegg. De to siste er boliger med heldøgns omsorg og fungerer som avlastnings- og barnebolig. Det bor pr. i dag 16 personer som har boligadresse Sandnes. I tillegg ytes det avlastningstjenester til sju personer. Tjenestene som ytes her er ikke utelukkende til Risør kommunes egne innbyggere. Det er nå ansatt 74 fast ansatte ved Sandnes ressursenter. Helse- og omsorgssjef Aase Hobbes-

land har ellers svart følgende på de skriftlige spørsmålene fra Samfunn for alle om Risør kommunes boligtilbud til utviklingshemmede:

SFA: Hvordan ser du disse botilbudene til mennesker med utviklingshemming i lys av intensjonene i ansvarsreformen?

ASH: I Risør kommune er det opprettet et boligutvalg. Alle de kommunale utleieboligene inkludert omsorgsbo-

liger blir leid ut via dette utvalget. Alle som ønsker seg en kommunal utleiebolig, må søke på ordinær måte, deretter foretas det en saksutredning som ender opp med en anbefaling til boligutvalget. Boligutvalget fatter da et vedtak. Dette vedtaket kan påklages til kommunens klageorgan.

SFA: Kan du forstå at det fra brukerhold gis uttrykk for bekymring for at boligtilbudet på de to ressursentrene blir styrende for hvilket tilbudet den enkelte får – i stedet for at det tas utgangspunkt i den enkeltes behov og forutsetninger?

ASH: I Risør kommune har vi skilt tildeling av boliger og tjenester. Når vi saksutreder søknad om tjenester i boliger, tar en utgangspunkt i den enkeltes behov og forutsetninger.

Det fattes enkeltvedtak på tildeling av tjenester. Vi tilstreber at vi har en tett dialog med tjenestemottakere og pårørende når det skal bestemmes hvor omsorgstjenestene bør ytes.

SFA: Burde ikke kommunen i stedet i størst mulig grad legge til rette for at mennesker med utviklingshemming kan bo i vanlige boliger som er i tråd med individuelle behov og forutsetninger?

ASH: I Risør kommune er det også slik at mennesker med utviklingshemming eier/leier leiligheter på det ordinære boligmarkedet. I Risør kommune er det opprettet et boligutvalg. Alle de kommunale utleieboligene inklusive omsorgsboliger blir leid ut via dette utvalget. Alle som ønsker seg en kommunal utleiebolig, må søke på

ordinær måte, deretter foretas det en saksutredning som ender opp med en anbefaling til boligutvalget. Boligutvalget fatter da et vedtak. Dette vedtaket kan påklages til kommunens klageorgan

SFA: I hvilken grad får mennesker med utviklingshemming i Risør selv velge hvor de vil bo?

ASH: I Risør kommune er det opprettet et boligutvalg. Alle de kommunale utleieboligene inklusive omsorgsboliger blir leid ut via dette utvalget. Alle som ønsker seg en kommunal utleiebolig må søke på ordinær måte, deretter foretas det en saksutredning som ender opp med en anbefaling til boligutvalget. Boligutvalget fatter da et vedtak. Dette vedtaket kan påklages til kommunens klageorgan.

- Må få hjelp til å skaffe seg egen bolig

- For meg virker det som om Risør kommune har glemt sin plikt i paragraf 8-4 i lov om sosiale tjenester om å rådføre seg med klienten når det gjelder utformingen av tjenestene, og at det skal legges stor vekt på hva den enkelte mener.

NFUs forbundsleder Helene Holand påpeker at kommunen, ifølge paragraf 3-4 i lov om sosiale tjenester, også skal medvirke til å skaffe bolig. - Dette er en plikt som krever en mye mer aktiv handling enn å opprette et boligutvalg som behandler søknader om kommunale utleieboliger. Kommunen har blant annet plikt til å orientere om lån og støtteordninger, sette opp kostnadsoversikt ved ulike løsninger som leie, kjøp, selveier eller boligbyggelag. Det er også viktig at kommunen aktivt orienterer om forskjellen på å velge hvor man ønsker å bo og retten til å motta nødvendig hjelp. Alt for mange tror at de må bo i kommunale boliger og der kommunen tildeler dem bolig for å få hjelp. Det er ikke tilfelle. Hjelpen

skal komme til den enkelte – der den enkelte ønsker å bo, presiserer Helene Holand.

Skremmende

Hun synes også det er skremmende at Risør kommune tar i bruk et tidligere institusjonsområde og nå bruker det både til permanente boliger, avlastning, barnebolig og ressurscenter. - På nytt blir innbyggere i dette landet henvist til å bo på andres arbeidsplass. Det å samlokalisere så mange tjenestetilbud viser seg gang på gang å ha negative effekter for dem som mottar disse tjenestene. Tjenestene blir som regel ikke individuelt tilpasset i denne type omsorgsghettoer. Gruppetenkningen tar fort over. Det er større fare for at de som bor der permanent eller for kortere perioder, utvikler ulike typer utfordrende atferd. De som bor på slike områder med samlokaliserte tilbud får i tillegg ofte mindre mulighet til å utvikle seg og bruke sine evner og ressurser, sier Helene Holand.

Ghettoer

- Den kommunale praksisen med å flytte alle typer pleie- og omsorgstrengende til samme område må stoppes. Funksjonshemmede må selv ha frihet til å velge bosted og boform. Nå plasseres de på samme sted uansett problemer og utfordringer, rusmisbrukere som funksjonshemmede, sa NFUs forbundsleder Helene Holand på en konferanse som Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) holdt i Langesund nylig. Både Holand og de andre delegatene etterlyste vilje hos lokale og sentrale styresmakter for å tilrettelegge valgmulighetene.

Ny modul om aldring

Høgskolelektor Henny Kinn Solbjørg er primus motor for den nye modulen om utviklingshemming og aldring.

- Det er stor mangel på fagkunnskap om utviklingshemming og aldring. Vi er derfor i ferd med å utvikle en ny modul om dette temaet innen vårt tverrfaglige videreutdanningstilbud om aldring og eldreomsorg. Dette har allerede har skapt stor interesse blant mange fagfolk i ulike tiltak for utviklingshemmede. Vi regner derfor ikke med at det blir noe problem få fylt opp minimumskvoten på 20 studenter når vi starter opp våren 2007.

Høgskolelektor Henny Kinn Solbjørg ved avdeling for helse- og sosialfag, vernepleierutdanningen ved Høgskolen i Harstad, tok selv videreutdanning i demens for noen år siden. Hun er primus motor for den nye modulen som skal gi økt kompetanse for å utvikle gode tjenester for eldre med utviklingshemming. Utviklingen av hele videreutdanningen skjer i samarbeid med høgskolelektor Bjørg Balteskard ved sykepleierutdanningen på høgskolen.

På spørsmål om hva som er bakgrunnen for at skolen nå ønsker å rette søkelyset spesielt mot mennesker med utviklingshemming på dette studiet, svarer Solbjørg at det er fordi de i dag har markant lengre levetid enn

tidligere. - Forskning både i Norge og utlandet viser at mange – og spesielt de med Downs syndrom – får Alzheimer og andre demenstilstander. Dette er en utfordring som det er viktig å fange opp så tidlig som mulig. Modulen er vårt bidrag til det.

Mye kunnskap

Henny Kinn Solbjørg viser til at studentene, etter å ha bestått den nye modulen, vil ha tilegnet seg kunnskap og forståelse om de utfordringene aldringsprosessen innebærer for mennesker med utviklingshemming og deres familier. - Vi ønsker at våre studenter skal kunne tale saken til eldre utviklingshemmede med faglig tyngde som kan påvirke beslutningsprosesser både i privat og offentlig sektor. De skal kunne registrere tidlige symptomer på aldring og demens hos den enkelte. Målet er også at de skal kunne registrere tidlige symptomer på aldring og demens og ha kunnskap om iverksettning av miljøtiltak, som vil opprettholde god livskvalitet hos den enkelte som er i ferd med å bli eldre. De skal også kunne drive faglig utviklingsarbeid og ha det faglige ansvaret for helse- og sosialtilbudet for eldre med utviklingshemming både i og utenfor

institusjon. Samarbeid med familien eller andre pårørende blir også et viktig tema. Vi er i ferd med å skolere oss selv på disse temaene, men vil også hente inn forelesere fra andre deler av landet.

- Hva er opptakskravet?

- Vi kan ta inn studenter med treårig helse- eller sosialfaglig utdanning fra høgskole eller universitet og minst ett års relevant yrkeserfaring eller realkompetanse etter gjeldende regelverk. Det samme gjelder søkere med toårig helse- og sosialfaglig utdanning etter tidligere rammeplan. Søkere med annen treårig høgskole eller universitetsutdanning kan komme inn etter særskilt vurdering.

Det er verdt å merke seg at hele videreutdanningen om aldring og eldreomsorg ved Høgskolen i Harstad har fire moduler, hver på ett semester, som til sammen gir 60 studiepoeng. Det blir for øvrig lagt vekt på tverrfaglig samarbeid med fokus på brukermedvirkning i dette studiet.

TEKST OG FOTOS:
BITTEN MUNTHE-KAAS

Extra-spillet fyller 10 år i år

I år er det 10 år siden Extra-spillet så dagens lys. Lørdag 28. september 1996 gikk den første trekningen på NRK. Spillet ble raskt en suksess, noe som har gjort at Helse og Rehabilitering har kunnet dele ut 1,7 milliarder kroner av spillets overskudd til store og små helseprosjekter drevet av frivillige organisasjoner.

Et eget program for behandling av søknader ble utviklet i løpet av våren 97. Det ble nedsatt et hovedutvalg for fordelings spørsmål med tre ulike fagutvalg på områdene forebygging,

rehabilitering og forskning. Allerede i 2002 foretok styret i Helse og Rehabilitering en vurdering av Extra-spillet med tanke om at spillet bidrar til å fremme spilleavhengighet. Styret fant at det var lite trolig og begrunnet sitt syn slik: "En sentral faktor i forhold til "triggering" av spillelegalskap er tidsfaktoren. Det tar tid fra en kupong er kjøpt til trekningen finner sted. Spillet har også lavere gevinster enn Norsk tippings øvrige spill. Den gjennomsnittlige innsatsen er lav – eller 29 kroner pr. spiller. Formålet er dessuten en viktig motivasjonsfaktor,

83 prosent av alle spillerne mener det er viktig at overskuddet går til gode formål. I 2004 vurderte Lotteritilsynet Extra-spillet og konkluderte med at det ikke bidrar til spilleavhengighet."

Interesserte kan lese mer om Helse & Rehabilitering på www.helseogrehab.no

AV KRISTIN BOCKELIE
OG BERNT R. NILSEN

(Artikkelen er sterkt forkortet, red.)

Avlastning

Unge personer med utviklingshemming i Gjøvik slipper å være på avlastning i et kommunalt eldrecenter. Det har ikke minst NFU Gjøvik lokallag bidratt til. I følge Oppland Arbeiderblad synes ordfører Kåre Haugen at ungdommene fortjener en bedre løsning.

Avhandling

- Vi må begynne å spørre utviklingshemmede selv om hva de ønsker, og så ta svarene deres på alvor. Jeg tror at et første utgangspunkt for endring av tilbud og tjenester til dem er at vi er villige til å gå bak merkelappen utviklingshemming og bli kjent med de interessante menneskene som befinner seg der.

Forsker Anna Kittelsaa ved NTNU i Trondheim har arbeidet med og for mennesker med utviklingshemming på mange nivåer i en årrekke. Nå holder hun på en avhandling om unge voksne med utviklingshemming i alderen fra 18–30 år i hverdagen, som mottakere av tjenester og som deltakere i samfunnet. Hun spør blant annet om hva de mener om tjenestene de er avhengig av. I siste utgave av tidsskriftet *Nota Bene*, som gis ut av Statens råd for funksjonshemmede, kan du lese hele intervjuet med Anna Kittelsaa. Det står på www.srff.no

Se og bli sett

SOR-fagdager 8. og 9. januar 2007 tar opp god psykisk helse for mennesker med utviklingshemming, økt livskvalitet og nødvendige rammevilkår. Foredragsholderne er blitt spesielt oppfordret til å komme inn på hvordan kommunale og spesialiserte psykiatriser ressurser kan være betydningsfulle for mennesker med utviklingshemming. Påmelding via www.samordningsradet.no

Disiplinproblemer

Store ressurser brukes på disiplinproblemer i skolen. Få av tiltakene omfatter elever med utviklingshemming. Det skriver Jens Petter Gitlesen mer om i artikkelen "Mennesker med utviklingshemming er glemt i skolens tiltak mot disiplinproblemer" som er lagt ut på NFU Rogaland fylkeslags nettsider. Her minner han blant annet om at det finnes en rekke gode programmer som beskriver tiltak som virker godt mot både mobbing og disiplinproblemer. Disse egner seg også godt i arbeidet med inkludering av mennesker med utviklingshemming i skolen. Problemet er at de ikke brukes. Nettadresse: www.nfunorge.org – klikk deg deretter inn på fylkeslagets nettside.

Olav Heggland

Olav Heggland er død. Selv om budskapet ikke kom uventet, blir det alltid et tomt rom etter personer som ham – som har vært synlig på en positiv måte gjennom et langt liv.

Alle organisasjoner som etableres har et mål og en mening. For forskjellige grupper mennesker finnes en organisasjon som er viktigere enn andre. I noen organisasjoner må man også snakke andre menneskers sak. Norsk Forbund for Uviklingshemmede er en slik organisasjon. I slike organisasjoner er det viktigere enn i andre å ha markante skikkelser som står rakrygget fram og forteller verden at alle mennesker er likeverdige.

En slik person var Olav Heggland, som sammen med sin Ruth var blant pionerene i vår unge, snart 40 år gamle organisasjon, som hittil har hatt 11 forbundsledere. Olav Heggland ledet den som nummer fem i rekken, fra 1975 til 1977. På samme måte som ellers gjorde han også i denne sammenheng en solid og god jobb.

Olav Heggland var dessuten fylkesleder i NFU Sør-Trøndelag fra 1983 til 1986. Før den tid var det bare hans kjære Ruth og Arne Fjær som hadde bekledd dette vervet.

Også på fylkesplan markerte Olav seg på en god og oppbyggende måte. Da han skulle gå av, var det mange som ble spurt, men som vegret seg for å etterfølge ham, på grunn av hans markante og gode lederegenskaper. Etter hvert har vi som har fulgt etter ham i dette viktige vervet, erfart at det ikke bød på noen problemer. Olav ga alltid gode råd og hjelp når han ble spurt, men var likevel aldri påtrengende!

Olav Heggland bidro også til starten av arbeidsmarkedsbedriften PRIMA i Trondheim. Han var NFUs representant i styret inntil for få år siden, og gjorde sitt for at PRIMA har utviklet seg til å bli en stor og god arbeidsplass både for mennesker med utviklingshemming og andre.

Norsk Forbund for Utviklingshemmede er Olav Heggland stor takk skyldig for hans mange år med stort engasjement for vår organisasjon.

Vi minnes ham i ærbødighet og lyser fred over hans minne.

STEINAR NYLAND
LEDER AV NFU SØR-TRØNDELAG FYLKESLAG

NFU vil ha gjennomgang av rettsikkerhet og levekår

- Vi må selv passe på at NFU blir representert der vi mener det er viktig, sa Helene Holand.

- Mye er oppnådd. I dag opplever vi imidlertid et stadig mer individualisert samfunn. På nytt blir de som trenger hjelp og støtte fra velferdsstaten tapere. NFU etterlyser nå en total gjennomgang av dagens levekår og rettsikkerhet for mennesker med utviklingshemming i Norge.

I sitt innledningsforedrag på NFUs 16. landsmøte på Lillehammer ga forbundsleder Helene Holand uttrykk for at rettsikkerheten til de svakeste i samfunnet er for dårlig. - Vi har fått et samfunn der vi må kjempe for våre rettigheter. Det er ingen selvfølge å få de tjenestene man trenger og etter loven har krav på. Når tilbudet mennesker med utviklingshemming får er utilstrekkelig eller av for dårlig kvalitet, må vi klage for å få gode og nødvendige tjenester.

Holand kom samtidig inn på at det, til tross for at tjenestene er utilstrekkelige, er mange som enten ikke tør eller ikke orker å klage på tjenester de er sårt avhengige av. - Undersøkelser viser at så mange som en av tre får medhold hos fylkesmannen, og at det skal mye til for at fylkesmannen gjør om vedtak. Kommunens vurderinger skal være åpenbart urimelige før fylkesmannen kan gripe inn. Likevel opplever mange at kommunene ikke retter seg etter fylkesmennenes vedtak. Skal de få oppfylt sine selvfølgelige rettigheter, må de gå rettens vei. Det er helt uakseptabelt, presiserte Holand.

Skifter organisasjon

Hun kom deretter inn på at NFU nå utfordres av lokale, regionale eller

nasjonale organisasjoner som har et smalere interessefelt. - Flere og flere melder seg inn i en organisasjon der de kan ha nytte av å være medlem her og nå. De skifter organisasjon etter som behovene endrer seg. Færre er medlem i en organisasjon i solidaritet og med et ønske om å støtte denne spesielle organisasjonen som begrunnelse. Vi må derfor gi medlemmene våre et så godt tilbud og så god støtte på alle livets områder at de forblir hos oss – også om behovene endrer seg. Skal de "shoppe" videre, må vi få dem til å gjøre det innen NFU og ikke til nye organisasjoner.

Rettighetssamfunnet

Holand mente at det at vi har fått individuelle rettigheter i lovgivningen er en forutsetning, men likevel ikke tilstrekkelig for å få nødvendig hjelp og støtte til å leve et selvstendig liv i fellesskap med andre. - Vi trenger også et hjelpeapparat som faktisk ser på seg selv som et hjelpeapparat som skal yte tjenester og gi bistand ut fra den enkeltes behov og ønsker. Alt for ofte blir mennesker med utviklingshemming møtt av et hjelpeapparat som vegrer seg for å hjelpe og prøver å begrense den enkeltes individuelle rettigheter.

Dra sammen

NFUs forbundsleder beskrev den store utfordringen framover som hun mente blir å samle alle organisasjoner og grupperinger som arbeider for utviklingshemmede. - Nå er det om å gjøre å dra sammen. Vi må unngå ytterligere oppsplitting og nydanning av organisasjoner. Dette arbeidet må videreføres og intensiveres slik at vi

sammen kan være en sterk pådriver for å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemming og deres familier.

Selv om NFU er den største organisasjonen som arbeider for rettighetene til mennesker med utviklingshemming, er det likevel ikke en selvfølge at vi inviteres inn når viktige saker for våre medlemmer skal drøftes i det politiske miljøet. Vi må selv passe på og arbeide for at NFU blir representert der vi mener det er viktig.

Tale egen sak

Vi har også en stor utfordring internt i forhold til å gi våre medlemmer med utviklingshemming mulighet til å være aktive talspersoner for egen sak. I forrige landsmøteperiode har vi gjennomført "Medvirkningsprosjektet", der medlemmer med utviklingshemming fikk opplæring og trening i å være tillitsvalgte i organisasjonen. Men den kanskje viktigste og desidert vanskeligste oppgaven gjenstår – den som handler om hvordan NFU skal endre sin arbeidsmåte og legge til rette for at medlemmer med utviklingshemming kan inkluderes i sin egen organisasjonen på en naturlig og god måte. Det gjelder for eksempel hvordan vi skal organisere møtene våre for å inkludere alle i det som står på dagsorden. Vi har derfor supplert med ressursgruppen "Aktiv i egen organisasjon". Skal vi som organisasjon kreve at samfunnet inkluderer alle, må NFU gå foran og inkludere alle medlemmer i arbeidet i organisasjonen vår. Vi er kommet et stykke på vei, men arbeidet må fortsette, sa Helene Holand.

Stram økonomi de neste årene

- Rent kapitalmessig er perioden vi legger fram regnskap for nå den beste i NFUs historie. Det viser hvor avhengig NFU er av automatinntektene som faller bort 1. juli 2007 og som ikke ser ut til å bli kompensert verken til neste år eller i 2008. De neste årene regner vi derfor med vil bli mye strammere rent økonomisk – med jakt på nye inntektskilder.

I sin orientering om NFUs regnskap viste landsstyremedlem Alf Anvedsen til at automatinntektene i hvert av de tre siste årene har gitt NFU ca. syv millioner kroner. - De gode resultatene har ført til at vi har klart å spare opp en god del egenkapital. Vi har bygget opp organisasjonens kapital og aktivitetsnivå. Den største utgiften er lønn, reiser, møter og oppholdskostnader, som gjenspeiler aktivitetsnivået -i organisasjonen. Vi nærmer oss lønnskostnader på nærmere fem millioner kroner, mens utgifter til reiser, møter og oppholdskostnader er bortimot to.

I perioden har vi bygget opp kompetansen på flere områder – blant annet med å øke antallet ansatte fra 13 til 16.

I en kommentar til regnskapet ga leder av NFU Vest-Agder fylkeslag, Jan Harald Lilledrange, uttrykk for at den gode perioden rent økonomisk har skjedd på gale premisser. - Etikken i vår organisasjon er feil når det å få vår organisasjon til å fungere, er bygget på spillinntekter og dermed på andres undergang. NFU gjør en uunværlig samfunnsnyttig jobb. Politikerne må verdsette denne innsatsen på en annen måte.

Helene Holand bekreftet i en kommentar at NFU har en utfordring når det gjelder økonomien. - Det kan høres voldsomt ut at vi har økt staben fra tretten til seksten i siste landsmøteperiode. Den ene stillingen skal styrke økonomistyringen. Den andre er juridisk bistand til våre medlemmer. Vi kjører nå hardt på at NFU på linje

med FFO skal få støtte av departementet til denne stillingen, og har ikke tenkt til å gi oss med det. Vi har for øvrig gitt en stilling permisjon fra 1. januar, som vi ikke har tenkt å tilsette.

Vi bestreber oss på å redusere antallet ansatte i den grad det er mulig, men gjør samtidig alt for å slippe oppsigelser. Det har helt klart vært med en bitter smak i munnen at vi har brukt automatinntekter til å finansiere NFUs virksomhet. Vi er slett ikke fornøyd med beskjednen vi fikk om at hvis vi ikke takket ja, var det ikke aktuelt å få økt statstilskudd. Dette var et krav som vi var nødt til å følge. Jeg støtter derfor et forslag fra NFU Vest-Agder fylkeslag om at landsmøtet avgir en uttalelse om spillinntekter som formidles videre til departementet via SAFO, sa Helene Holand.

Landsmøtet 2006

Andreas Jordhøy har spilt siden han fikk et munnspeil av plast for å trene pusten som treåring. Siden har heidølingen hatt diverse opptredener, blant annet i radio og fjernsyn. 20-åringen slo også an tonen på NFUs landsmøte i et uforglemmelig samspill med Øyvind Sandum.

Invitasjon til høring

Vi ser i 2006 at det er kommuner som ikke sikrer at tjenestetilbudet for utviklingshemmede er i samsvar med grunnleggende tjenestebehov. Årsaken kan være manglende styring av tjenesten i tillegg til at mange kommuner ikke oppfyller sine forpliktelser i forbindelse med bruk av makt og tvang. I den nye omsorgsmeldingen kommer det også fram at områdene kompetanse og bemanning er spesielt sårbart.

Statssekretær Laila Gustavsen i Arbeids- og inkluderingsdepartementet hilste NFUs landsmøte med å invitere til en stor høringskonferanse i samarbeid med Statens råd for funksjonshemmede om levekårene til mennesker med utviklingshemming i løpet av første halvår 2007. Her skal både forskere og kompetansemiljøer, brukerorganisasjoner, pedagoger, arbeidsmarkedsbedrifter og andre sammen med byråkrater og politikere drøfte verdiene i ansvarsreformen og se praksis framover.

Gustavsen brukte tid på å belyse hvorfor hun er skeptisk til at en ombudsordning er veien å gå i forhold til tjenester for mennesker med utviklingshemming. - Vi har instanser som fører tilsyn med kommunene. Selv om en av tre som klager får medhold

hos fylkesmannen, er det en tøff prosess for den enkelte. Men det er viktig å gjøre det likevel. Det som blir galt er når det som skjer galt ikke korrigeres. Det blir hevdet at et ombud skal avlaste slitne pårørende. Jeg tror at den nye vergeordningen er bedre for å kunne ivareta denne funksjonen. Justisdepartementet arbeider med en lovproposisjon om dette.

Familier med barn

Gustavsen understreket behovet for individuell plan for å få koordinerte tjenester. - Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for å følge opp strategiplanen for familier med barn med funksjonshemming. Vi har en god vei å gå for å få til gode koordinerte tjenester der hele familien blir involvert. Fortsatt er det et stort behov for å se hvordan koordinerende enhet skal fungere. I Norge finnes det gode modeller som viser god koordinering. Vi må bygge på disse erfaringene. Det er i den sammenheng viktig å minne kommunene på kvalitetsforskriften – dersom tjenestene ikke er

gode nok.

Gustavsen orienterte deretter om arbeidet i departementet sitt, som har med funksjonshemmede å gjøre. - I tillegg til en antidiskrimineringslov som skal legges fram i 2007, har vi nedsatt en arbeidsgruppe som skal se nærmere på hvordan man kan kombinere arbeid med omsorg for pleietrengende familiemedlemmer. NAV-reformen er et ledd i arbeidet med å skape et samfunn som skal redusere forskjeller. Dette er en gedigen reform som skal gi ny organisering av arbeids- og velferdsstaten. Den skal en gang for alle skal få slutt på spørsmålet om den enkelte befinner seg på rett kontor, ettersom det fra nå av bare skal være et kontor å forholde seg til, presiserte Laila Gustavsen.

Statssekretær Laila Gustavsen hilste NFUs landsmøte.

Duoen Steinar og Steinar
(Sandnes & Nyland)
ledet allsangen.

Stolt av å være i NFU-familien

- Vi er stolte av å være i NFU-familien. Det er takket være NFU at vi er blitt i stand til å etablere et foreldrenettverk i vårt land.

Subarna Kesari Chitrakar fra Nepal sa i sin hilsen til landsmøtedeltakerne at hun er svært stolt av NFUs nasjonale og internasjonale solidaritetsarbeid. - Vi håper at NFU vil fortsette dette meget viktige arbeidet til fordel for mennesker med utviklingshemming. Jeg tar med erfaringene fra Norge hjem til Nepal, som vi vil bruke i vårt videre arbeid, sa Subarna Kesari Chitrakar.

Subarna Kesari Chitrakar fra Nepal.

Helene fortsetter!

Alle de faste representantene til det nye landsstyret ble valgt – med akklamasjon. Dermed fortsetter Helene Holand som NFUs forbundsleder i en ny treårsperiode. - Jeg har aldri opplevd maken, sa den gamle ringreven og ordstyrer på landsmøtet, Ingvald Bastesen, begeistret.

Valgkomiteens medlemmer Geir Markussen (leder), Eli Lidal og Leif Fiskvik kan dermed hvile på laubærene etter mye ros for sitt gode arbeid. Dette til tross for at førstnevnte påpekte at et større engasjement fra fylkeslagenes side hadde vært ønskelig.

Valgkomiteen måtte i all hast legge valgkabalene på nytt da Tor Eikeland måtte trekke sitt kandidatur i september, fordi han er gått over i ny jobb som generalsekretær i ADHD-foreningen. Men i stedet for å hente inn en ny kandidat til fast plass i landsstyret, valgte valgkomiteen å flytte de andre kandidatene en plass opp. Dermed havnet Lillian Rasmussen fra Troms på fast plass i stedet for som 1. vararepresentant.

Geir Rasmussen viste til at valgkomiteens overordnede føringer i sitt arbeid var å sette sammen et godt team, rekruttere medlemmer med yngre barn, sikre plass til personer med utviklingshemming i styret, finne kandidater med ”brennende interesse for saken” i tillegg til evne og vilje til å gjøre en jobb. Det var i tillegg viktig for valgkomiteen at kandidatene har et utviklings- og framtidsperspektiv og forankring i NFUs prinsipper. Komiteen har derimot ikke hatt spesielt fokus på geografi.

Historisk

Landsmøtet skulle for første gang velge en fast representant med utviklingshemming til landsstyret. Geir Markussen viste til at Rita Lucia Endresen fra NFU Sør-Trøndelag fylkeslag er opptatt av at mennesker med utviklingshemming skal være aktiv i egen organisasjon og at hun ellers er en kapasitet i sitt arbeid for et likeverdig liv for mennesker med utviklingshemming. Hun har vært med i fylkesstyret i mange år. I følge sin fylkesleder Steinar Nyland har Endresen oppdratt medlemmene der (!)

Vararepresentantene

Valget av vararepresentanter gikk ikke fullt så glatt. Det begynte greit – da valgkomiteens kandidat til 1. vararepresentant Trond Sandvik fra Buskerud ble valgt med akklamasjon. Grete Müller fra Rogaland hadde takket ja til å være 2. vara. Men det måtte skriftlig votering til før hun ble det, etter at det kom benkeforslag på Hans Blundell fra Oslo.

Også Tom Høisveen fra Hedmark måtte på pinebenken. Han trakk likevel det lengste strået etter den skriftlige voteringen som måtte til da Hordaland-benken foreslo Anne Jorunn Økland som sin kandidat til 3. vararepresentantvervet. Johnny Andersen fra Nordland, som var valgkomiteens kandidat til 4. vararepresentant, ble derimot slått på målstreken da landsmøtet valgte Hans Blundell fra Oslo etter skriftlig votering.

PÅ NFUS LANDSMØTE:
BITTEN MUNTHE-KAAS

Til Sylvia Fra Tom

11. juli i år skrev Tom Høisveen fra NFU Hedmark, som ble valgt til 4. vararepresentant til landsstyret på NFUs landsmøte, følgende brev til helseminister Sylvia Brustad:

“Kjære helseminister Sylvia,

Vi har nå fått en sak som er vanskelig. Saken angår at kommunen ønsker å bygge institusjon for utviklingshemmede tilbake der dem begynte for mange år siden. Jeg vil at du sier nei til å bygge institusjon i Norge. Har vi og Norge ikke råd til å bo i leilighet, er vi tilbake fra 15 til 20 år. Hvis det er interesse for saken, kan du ta kontakt på telefon

62 34 09 14. Snakk med Eva Olsen Høisveen hvis du vil. Du må ta dette på alvor. Saken er viktig. Vi kan ikke få historien tilbake på den tiden. Vi har noen politikere og rådmannen i Ringsaker som kom med forslag om at det skulle bygges institusjon. Hva synes du om saken? Husk at saken er følsom for utviklingshemmede, det er sant.

Denne utfordringen er til deg, helseminister Sylvia Brustad, så skriv tilbake til oss.

**Hilsen Tom Høisveen
Ringsakervegen 38, 2380 Brumunddal”**

Til Tom Fra Sylvia

18. oktober 2006 får Tom Høisveen følgende svar fra statsråden, som ble kopiert opp til samtlige delegater på NFUs landsmøte:

“Takk for brevet ditt fra 11. juli i år. Jeg er lei meg for at det har tatt lang tid før du fikk svar.

Jeg er enig med deg i at vi ikke skal bygge institusjoner for utviklingshemmede. Vi ønsker slett ikke å gå tilbake til det vi hadde før reformen for mennesker med utviklingshemming.

I dag har mennesker med utviklingshemming rett til de samme helse- og sosialtjenester som andre mennesker, og det skulle bare mangle. Det betyr blant annet at tjenestene skal gis til den enkelte person ut fra de behovene de har. Kommunen må derfor finne ut hvilke behov den enkelte har. For å finne ut det, må kommunen også høre på hva personen selv, sammen med eventuelt pårørende, sier. Samtidig må kommunen bruke pengene slik at også andre

som trenger det, får tilsvarende hjelp.

Mange mennesker med utviklingshemming kan kjøpe bolig selv. Jeg synes det er fint hvis de gjør det. I dag finnes det hjelp til finansiering. Boligkontoret i kommunen kan si mer om det. Andre mennesker med utviklingshemming kan ha behov for at kommunen hjelper dem med å skaffe for eksempel en omsorgsbolig. Det bygges gjerne flere omsorgsboliger på samme sted, men det betyr ikke at kommunen skal bestemme hva de som bor i omsorgsboligen skal gjøre sammen.

Jeg synes det er bra at du sier hva du mener. Jeg vil huske på dette i arbeidet mitt videre. Det håper jeg at kommunen også vil gjøre.

**Med vennlig hilsen
Sylvia Brustad”**

Helene Holand og Tom Høisveen med svarbrevet han fikk fra Sylvia Brustad.

- Vi vil dra sammen

”Organisasjoner som driver i samsvar med NFUs formål, vedtekter og prinsipper kan bli tilknyttet NFU som landsforening. I kommende landsmøteperiode utarbeider landsstyret forslag til representasjon i organisasjonen og kontingent for landsmøte i 2009”.

Forslaget både om denne vedtekten og de fleste andre skapte lange diskusjoner blant de mange taletrengte delegatene på landsmøtet. Alle understreket betydningen av å samarbeide med andre landsforeninger for å forene krefter i en sammenslutning som vil bety en styrking av arbeidet for mennesker med utviklingshemming. Det var heller in-

gen uenighet om at det er viktig å lytte til hva de har å si. Men det var de som mente at det ikke nødvendigvis betyr at alt NFU har stått for i mange år nødvendigvis er det riktige for fremtiden. Atter andre syntes det er for lenge å vente med å få et forslag til representasjon i organisasjon og kontingent på bordet til 2009.

Jens Petter Gitlesen fra NFU Rogaland mente det var viktig at landsmøtet brukte tid på denne diskusjonen i stedet for at syv representanter i landsstyret skal kunne fatte så vidtrekkende beslutninger. - Jeg vet for eksempel ikke hva Ups&Downs mener om skolepolitikk og dagsentertilbud. Det

jeg vet er at denne organisasjonen er uavhengig og at det medlemmene der har til felles er Downs syndrom.

Helene Holand påpekte derimot at det er viktig for det nye landsstyret å få denne muligheten. - I perioden vi nå har gått ut av, har NFU hatt kontakt med flere organisasjoner. Med dagens vedtekter har vi ikke kunnet gå videre i diskusjonen med dem. Nå trenger landsstyret muligheten til å kunne drøfte et eventuelt samarbeid i vedtektsform slik at vi kan komme videre i denne viktige prosessen.

Og slik ble det!

Merkesteinane på DVD

Noe av det landsmøtedeltakerne utvilsomt vil huske best fra dagene på Lillehammer var filmen ”It is hard to be a rock’n roller”. I forrige utgave av SFA fortalte vi at den handler om musikerne i gruppa ”Merkesteinane” fra Stryn. På Lillehammer ble filmen presentert av regissøren, Gunhild Asting. Hun kunne blant annet fortelle at filmen gis ut på DVD i mars neste år.

Vi er ikke overrasket over det hun sa om at møtet med musikerne og lederne av bandet ”Merkesteinane” har forandret livet hennes. Den nære, ærlige, observerende måten hun formidler dem i filmen, er troverdig. Gunhild fortalte blant annet åpent om egne fordommer i forkant av sitt møte med musikerne med utviklingshemming. De møtte henne imidlertid med en tillit som gjorde at hun fikk lov til å la kamera gå – selv i de mest følelsesladete sekvensene i filmen. Som blant annet handler om hovedpersonens Tor Heines drøm om å bli berømt og akseptert.

Filmene er, svært kort fortalt, spunnet

rundt hans ønsker om å spille mer rock, gå solo, lage egen CD med eget band og sterke sceneeffekter. En drøm som er fremmed for medmusikantene i Merkesteinane, som er redde for å miste sin vokalist og frontfigur. Seerne blir også kjent med Arild Hasle som etter beste evne forsøker å overbevise sin gode venn om betydningen av bakkekontakt.

Sammen med de to lederne av Merkesteinane drar de to til Afrika. En reise som skal vise seg å gi sterke inntrykk, og som i sin tur fører til at de begge i etterkant ser sin egen hverdag og roller i et nytt perspektiv. Filmene avsluttes med en konsert i anledning Tor Heines 40 årsdag, der hovedpersonen får oppfylt ønsket om soloopptreden med sceneeffektene han så lenge har drømt om.

Noe av det fineste ved denne filmen er Tor Heines og Arilds evne til både å vise og sette ord på følelser. Det kan bidra til holdningsendringer og ny forståelse hos noen og enhver om hva det vil si å ha utviklingshemming. De

Regissør Gunhild Asting på talerstolen på NFUs landsmøte.

to mennene formidler sine drømmer og tanker om vennskap – noe de fleste av oss ikke er flinke til. Slik er denne filmen blitt en skatt av et holdningsskapende verktøy. De som vil lese mer om musikere, repertoar osv. i Merkesteinane, kan lese mer på www.merkesteinane.no

Debatt om form på treårsmeldingen

- NFUs treårsmelding er ikke på noen måte uttømmende for det som har skjedd siden forrige landsmøte. Grunnlaget for det som står i denne enkle og utadrettede publikasjonen, ligger i hver av de tre årsmeldingene og alt materialet som ligger til grunn for dem.

Etter at Helene Holand hadde presentert treårsmeldingen, ble blant annet formen på denne publikasjonen gjenstand for en lengre landsmøtedebatt. Delegatene fra Nordland og Møre og Romsdal var blant flere som ville ha tilbake det grundige bakgrunnsmateriale som har ligget til grunn for treårsmeldingene tidligere. Flertallet derimot hadde mer sans for den nye varianten med mer journalistisk vri, enkelt språk og gode illustrasjoner – som det også var enighet om kunne brukes som en del av forbundets utadrettede informasjonsmaterieil.

Paul Rimbert fra NFU Akershus etterlyste lettleste landsmøtedokumenter og treårsmelding.

Paul Rimbert, delegat fra NFU Akershus fylkeslag, ga uttrykk for frustrasjon over at verken landsmøtepapirer eller treårsmelding var lettlest. Helene Holand erkjente at det er et problem, og sa at det neste landsstyret må jobbe videre med dette. Deretter ble treårsmeldingen vedtatt mot fjorten stemmer.

Vil ha mer samarbeid

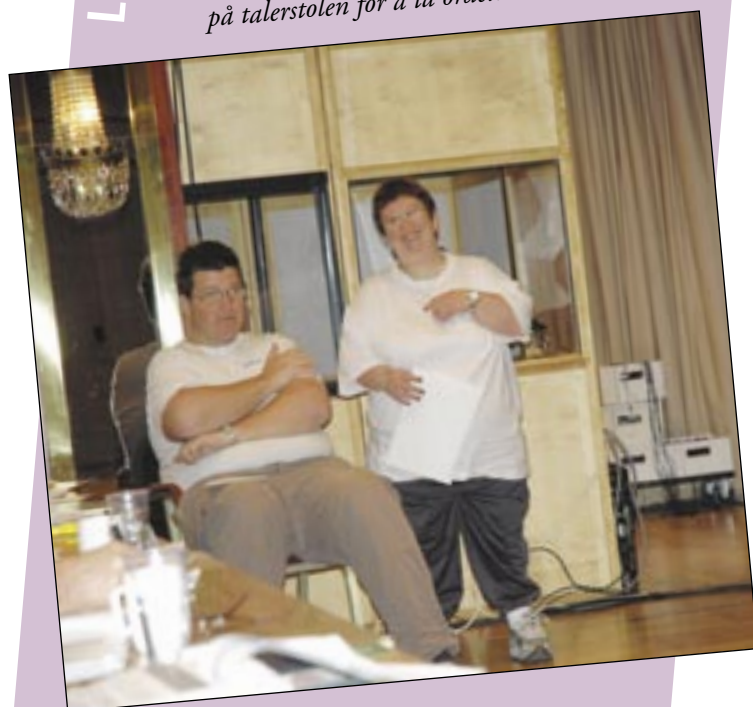
*Fagkonsulent
Lise Oppegaard
i ASVL*

- NFU og ASVL er i mange situasjoner satt til å tjene de samme grupper. Derfor mener vi det er formålstjenlig at vi nå jobber nærmere sammen enn vi har gjort de senere årene.

Fagkonsulent Lise Oppegaard i Arbeidsgiverorganisasjonen til Vekstbedriftene (ASVL) minnet i sin hilsen til landsmøtet om at ASVL og NFU i høst har stått sammen i kampen for å redde ansattes status som ansatte i aksjeselskap og deres innsats i produksjonen av varer og tjenester. - Vi vet at våre 228 bedrifter produserer varer og tjenester for vel 700 millioner kroner. Det oppleves nesten som et overgrep når sentrale personer i utviklingen av vår politikk antyder at dette ikke er arbeid. ASVL er svært interessert i at vi sammen følger opp ideen om et sentralt seminar om arbeid som virkemiddel ut på nyåret, sa Lise Oppegaard.

Landsmøtet 2006

Noe av det mest inspirerende ved dette landsmøtet var de mange aktive delegatene med utviklingshemming. Her er det Anne Tore Braaten og Lars Petter Trondsen som venter på å gå opp på talerstolen for å ta ordet.

Det faste Landstyret

For perioden 2006-2009 vil NFUs faste landstyre bestå av:

Forbundsleder Helene Holand, Buskerud

Nestleder Alf Anvedsen, Rogaland

Landsstyremedlem Trine Lise Systad, Vest-Agder

Landsstyremedlem Steinar Sandnes, Sogn og Fjordane

Landsstyremedlem Rita Lucia Endresen, Sør-Trøndelag

Landsstyremedlem Gørild Skancke, Sør-Trøndelag

Landsstyremedlem Lillian Rasmussen, Troms

Vararepresentantene

Trond Magne Sandvik, Buskerud

Grete Müller, Rogaland

Tom Høisveen, Hedmark

Hans Blundell, Oslo

Valgkomiteens kandidat Grete Müller, Rogaland ble valgt til 2. vararepresentant. Det måtte skriftlig votering til etter at det kom benkeforslag på Hans Blundell fra Oslo som ble valgt til 4. vararepresentant til landstyret i stedet.

Rita Lucia Endresen fra Sør-Trøndelag er det første faste landsstyremedlemmet med utviklingshemming i NFUs historie.

Det måtte skriftlig votering til før Tom Høisveen fra Hedmark ble valgt som 3. vararepresentant til landstyret etter at det kom benkeforslag på Anne Jorunn Økland fra Hordaland.

Ny valgkomite

Ny leder av valgkomiteen ble Hilde Torkehagen Skumsrud fra NFU Oppland. Med seg har hun tidligere leder av valgkomiteen, Geir Markussen, NFU Nordland og Ruth Bager fra Vest-Agder. Vararepresentant er Kari Melbye fra NFU Vestfold.

Æresprisen til Tøssebro

Professor Jan Tøssebro ved Institutt for samfunnsforskning ved NTNU fikk NFUs ærespris 2006. En pris som ikke deles ut hvert år, men som landsstyret gir når det er noen som har betydd noe helt spesielt for mennesker med utviklingshemming. Tøssebro fikk overrakt bildet "Sjøbuer i Svolvær" av den anerkjente billedkunstneren Herleik Kristiansen.

Helen Holand begrunnet valget av Jan Tøssebro med at han i over 20 år har vært uløselig knyttet til kunnskap om levekårene til mennesker med utviklingshemming. - Uten hans innsats hadde ikke NFU kunnet tilbakevise mange av de mytene som i dag florerer både i de politiske miljøene og blant mange tjenesteytere i norske kommuner om hvordan mennesker med utviklingshemming har det. Levekårundersøkelsene som Tøssebro har stått i spissen for er nok likevel best

kjent. Som for eksempel har handlet om hvordan det var å bo på institusjon på slutten av 80-tallet og hvordan levekårene er blitt etter at institusjonene er lagt ned. Gang på gang har NFU funnet argumenter i Tøssesbros forskning som vi har brukt i vårt interessepolitiske arbeid. Undersøkelsen "En skole for alle?" av 2005 har også vært svært viktig.

Holand ga Tøssebro honnør for hans bidrag til dokumentasjonen om hvor lite som har skjedd siden NOUen om "Fra bruker til borger" ble lagt fram i 2001. - Som leder av Statens råd for funksjonshemmede gjør Tøssebro også en stor innsats. Han nyter dessuten stor respekt internasjonalt. NFU ser fram til samarbeid med Jan Tøssebro i forbindelse med den store høringskonferansen om levekårene for utviklingshemmede som skal arrangeres i samarbeid mellom Statens råd

Prisvinner og professor Jan Tøssebro med bildet "Sjøbuene i Svolvær" av billedkunstneren Herleik Kristiansen.

for funksjonshemmede og Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2007, sa Helene Holand.

- Jeg er "kry" på trøndersk vis

- Jeg er stolt og glad og "kry" på trøndersk vis over å få NFUs ærespris.

I sin takketale viste Jan Tøssebro til at han etter å ha samarbeidet med NFU i tyve år, også i dag er opptatt av utfordringene man står overfor i arbeidet for mennesker med utviklingshemming i tiden framover. Prismottakeren er bekymret for at det i utredningen "Manneråk 5 år etter" kommer fram en del urovekkende signaler om det som skjer med omsorgstjenester og skoletilbud til mennesker med utviklingshemming. - Et av forslagene i den nye utredningen er derfor at det nå må foretas en ny gjennomgang av utviklingshemmedes levekår. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har svart med å ta initiativ til en konferanse. Vi som har arbeidet i Manneråk-utvalget

ønsker mer enn det. En konferanse er greitt nok. Men en ny NOU ville fått mer offisiell status, dokumentert ting bedre og dermed satt dagsorden på en annen måte.

Tøssebro karakteriserte det siste tiårets politikk for funksjonshemmede som "tilgjengelighetens tiår" – mens det har vært stille rundt mennesker med utviklingshemming. - Noe av det vi ved NTNU driver med i dag, er riktignok ikke en oppfølging av utviklingshemmedes levekår. Vi følger til gjengjeld oppveksten til barn med utviklingshemming som er født i årene 1993-95. Jeg vil kvittere for æresprisen og takke for meg ved å gi NFU den siste rapporten som nettopp er kommet ut, sa Jan Tøssebro.

Rapporten

Han er redaktør for rapporten "Funksjonshemmet barn i skole og familie – inkluderingsideal og hverdagspraksis" sammen med kollega Borgunn Ytterhus ved NTNU. I rapporten ser en rekke forskere nærmere på hverdagsliv og oppfølging av familiene. Det foretas i tillegg en analyse om og hvordan dagens politiske idealer om inkludering og normalisering treffer bakken når barna begynner på skolen. Forfatterne tar i tillegg også opp spørsmål som er knyttet til barnas samspill med jevnaldrende, sosialt miljø, foreldrenes erfaringer med hjelpeapparat, familiemønster og yrkesdeltakelse, lærernes arbeidsvilkår og hvordan beslutninger tas i skolen. Fokuset er rettet mot endringer i løpet av barnas ti første leveår.

Film om Herleik første juledag!

Også den tredje landsmøtedagen kunne delegatene glede seg over en uforglemmelig film. Da stod "Fri som fuglen" – en dokumentar om den anerkjente billedkunstneren Herleik Kristiansen på programmet. OBS! Den er satt opp på kjørelisten til TV2 – selveste første juledag!

Her får seerne nok en gang bekreftet at man kan finne de utroligste skat-

ter gjennom å lete etter talentene til et menneske i stedet for å søke etter svakhetene. Det unike kunstneriske talentet til Herleik Kristiansen ble oppdaget på 1970-tallet. Hans kunst har vakt oppsikt på utstillinger over hele den vestlige verden og er innkjøpt av både Nasjonalgalleriet og Riksgalleriet.

I filmen "Fri som fuglen" har et filmteam fulgt kunstneren i arbeid og

fritid over en periode på to år. Det er blitt et varmt portrett, samtidig som filmen retter et skarpt lys mot behandlingen av mennesker med utviklingshemming i dagens Norge. Karl Emil Rikardsen og Tor Vadseth er henholdsvis regissør og produsent. Filmen er utgitt med støtte fra Nordnorsk filmsenter, Fond for lyd og bilde, NFU og Helse & Rehabilitering.

Inclusion Europe på NFUs landsmøte

De grunnleggende og fundamentale verdiene respekt, solidaritet og inkludering preger både arbeidet i Inclusion Europe og deles av alle medlemmer i den verdensomspennende bevegelsen som arbeider for mennesker med utviklingshemming og deres familier.

Presidenten i denne paraplyorganisasjonen i Europa, Ingrid Körner, sa til Samfunn for alle at hun var svært glad for å være til stede ved et landsmøte i NFU for første gang. Hun karakteriserte NFU som en sterk støttespiller og pådriver for europeisk samarbeid i de tre årene vår organisasjon har vært medlem.

Körner kom blant annet inn på at man i Inclusion Europe arbeider mye for at mennesker med utviklingshemming skal få sjansen til å snakke for seg selv og sin situasjon. - Vi har ved flere anledninger opplevd at de kommer med tankevekkende konklusjoner. Det skjedde for eksempel med en gruppe

latviske personer med utviklingshemming som karakteriserte "beslutningstakere" som mennesker som er glade i å snakke, men ofte ikke like forberedt på å lytte". Det er grunn til å minne også dere om at alle i denne salen er beslutningstakere, presiserte Ingrid Körner.

Hun orienterte også om paraplyorganisasjonens fokus på sammenhengen mellom mennesker med utviklingshemming og fattigdom. - Vi har i samarbeid med NFU og verdensorganisasjonen Inclusion International foretatt en undersøkelse som blant annet viser at fattigdom og utviklingshemming forsterker hverandre. Den europeiske rapporten blir en viktig del av den globale rapporten om fattigdom og utviklingshemming som skal legges fram på verdenskongressen i Mexico, sa Ingrid Körner. Interesserte kan lese mer fra hennes foredrag på landsmøtet på www.nfunorge.org

Presidenten i Inclusion Europe, Ingrid Körner, deltok på NFUs landsmøte for første gang.

Fokus på mål i nytt arbeidsprogram

- Vi har i de siste tre årene hele tiden hatt fokus på om vi følger arbeidsprogrammet som ble vedtatt på landsmøtet i 2003. Det var meget ambisiøst. Fylkeslederne ba landsstyret om å legge fram rapport på samlingen i januar i år, om i hvilken grad målene var oppnådd. Det som kom fram viste at arbeidsprogrammet var aktivitets- og ikke målrettet. Vi har derfor forsøkt å få inn større grad av målprogram i forslaget til nytt arbeidsprogram for de neste tre årene.

Helene Holand illustrerte denne påstanden med å minne om at det i arbeidsprogrammet fra 2003 for eksempel står at det skal utarbeides en informasjonsbrosjyre om fosterdiagnostikk. – Den var ferdig et halvt år etter. Det stod imidlertid ikke noe om hva brosjyren skulle brukes til. På forrige landsmøte ble det vedtatt at det skulle utvikles studiemateriell basert

på medvirkningsprosjektet. Men det stod ikke noe i arbeidsprogrammet om at fylkeslagene skulle bruke dette materialet og til hva. For landsstyret er det derfor målene i forslaget til nytt arbeidsprogram som er viktig og som vil innebære at måten vi arbeider på kan forandre seg.

Formen – igjen

På samme måte som med treårs-meldingen kom flere landsmøtedel-egater med kritikk av formen på landsstyrets forslag til nytt arbeidsprogram. Flere ønsket en jevnere tilbakemelding fra NFU sentralt på hvorvidt målene i arbeidsprogrammet oppnås – og at det ikke er nok med en slik måling på siste fylkesledersamling før et landsmøte. Noen ønsket en slik rapport etter hver fylkesledersamling og at rapporten ble lagt ut på forbundets nettsider slik at alle til enhver tid kan være oppdatert på hvordan arbeidet ligger an.

Helene Holand var uenig i at slike rapporter skal avgis skriftlig. I så fall må fylkes- og lokallagene også gi skriftlige tilbakemeldinger på hva de gjør. Jeg ønsker i stedet en dialog om dette på fylkesledersamlingene, presiserte Holand.

Den generelle debatten om arbeidsprogrammet bar ellers preg av at de som tok ordet har tillit til at landsstyret følger opp det som står, og at det må være opp til fylkeslederne å følge med på hvordan forbundets øverste tillitsvalgte arbeider. Det var for øvrig første gang arbeidsprogrammet også ble presentert i letlest.

Interesserte kan lese det nye arbeidsprogrammet som ble enstemmig vedtatt på NFUs nettsider www.nfunorge.org

Landsmøtet 2006

Jens Petter Gitlesen fra NFU Rogaland i et av sine mange engasjerte innlegg.

Daglig leder Jan Heier fra Populus – studieforbundet for folkeopplysning – hilste NFUs landsmøte.

Noen av mange gode forslag

Fylkeslagene hadde sendt inn mange skriftlige forslag om tillegg og endringer i arbeidsprogrammet i forkant av landsmøtet. Det kom i tillegg diverse benkeforslag under behandlingen av arbeidsprogrammet på landsmøtet. Følgende er bare et ørlite utvalg:

Johnny Andersen fra Nordland kom med forslag om at NFU skal arbeide for at alle kommuner får et oppfølgingsprogram når barn dør, uansett alder, med alvorlig funksjonshemming/utviklingshemming. Andersen foreslo dessuten at NFU må arbeide for at det opprettes en likemannskontakt i hvert fylkeslag med kompetanse på det å miste et barn. Han presiserte at likemannskontakten må gis kunnskap om sorgarbeid og kommunikasjon med mennesker som har mistet et barn uansett alder, med alvorlig funksjonshemming/utviklingshemming.

Må betale for to

”Alle liker å kunne dra på ferie av og til og å kunne reise samen med noen. Når jeg skal ut å reise, så bør jeg helst ha en med meg som kan hjelpe meg litt om jeg skulle trenge de. Det blir dyrt, for jeg må jo betale for oss begge to om jeg skulle trenge det. Noen må kanskje betale for flere hjelpere om de trenger det. Jeg vet at jeg kan bruke ledsagerbeviset mitt, men det kan jeg ikke når det gjelder hotell, rom, leirpenger, mat og slike ting – og husleie, strøm, telefon og andre faste utgifter må betales selv om jeg ikke er hjemme. Jeg får trygd som lønn. Feriepenger får jeg

derfor ikke. Hvordan skal jeg få råd til å dra på ferie når jeg må betale for to. Jeg bare spør kan noe gjøres med dette??”

(Sitat fra Anne Jorunn Øklands innlegg som også ble vist skriftlig på storskjerm i tilknytning til behandling-en om punkt 4 i arbeidsprogrammet)

Sabla dyrt!

”Jeg blir trist og lei meg når det alltid er jeg som må betale når støttekontakten og jeg skal gjøre noe sammen. Må alle dere andre som sitter i salen også gjøre det når dere er ute sammen med venner? Ikke bare er det slitsomt å være utviklingshemma, men det er sabla dyrt også! Kan noe bli gjort når det gjelder dette?”

(Sitat fra Anne Jorunn Øklands skriftlige innlegg som også ble vist skriftlig på storskjerm i tilknytning til behandlingen om punkt 9 i arbeidsprogrammet)

Ressursgruppen

I forbindelse med behandling av prinsipp 10 i arbeidsprogrammet understreket nyvalgt fast medlem av landsstyret, Rita Lucia Endresen fra Sør-Trøndelag, hvor viktig det er at medlemmer med utviklingshemming er aktive i alle ledd av NFU. - Forbundet sentralt startet opp med ressursgruppe på ti utviklingshemmede for et år siden. Vi er en ressursgruppe som har tilhørt NFU, som arbeidsprogrammet legges frem for. Landsmøtet er viktig i innhold og form. En slik ressursgruppe har vi nå startet opp i NFU Sør-Trøndelag med færre personer. Jeg

Anne Jorunn Økland fra Hordaland hadde flere innlegg i forbindelse med behandlingen av arbeidsprogrammet.

mener at fylkes- og lokallag som ikke har med utviklingshemmede i styrene sine og som ikke har kurs i arbeid i egen organisasjon minst en gang i året, ikke gjør jobben sin! For dette må tas på alvor. Det snakkes så mye likestilling – og da skal også våre krav tas på alvor, understreket Rita Lucia Endresen.

Landsmøtet 2006

Geir Markussen orienterte om valgkomiteens arbeid.

Landsmøte-uttalelser

Landsmøtedeltakerne vedtok enstemmig fem uttalelser med følgende titler "Bort med spilleautomater", "Ferie", "Levekår", "Rett til eget hjem" og "Ulovlig praksis i videregående skole". Uttalelsene er sendt til politikere og presse. De kan leses i sin helhet på www.nfunorge.org

NFUs avtroppende landsstyre på første rad i landsmøtesalen.

Veteranene Ingvald Bastesen og Leif Fiskvik holdt orden på de taletrengte landsmøtedelegatene.

Landsmøtet 2006

Gro medlem i to organisasjoner

Gro Stalheim Iversen representerte Hordaland fylkeslag på NFUs landsmøte. Hun har et barn med Downs syndrom. I tillegg til vervet som styremedlem i Bergen lokallag er hun også medlem av Ups&Downs. Gro opplever at fellesskapet med andre foreldre med barn med samme diagnose er viktig for henne. Årsaken til at hun har meldt seg inn i – og også bruker tid på sitt arbeid for NFU – er at hun ser forbundet som den tone-

angivende organisasjonen i kampen for levekårene til mennesker med utviklingshemming.

- Det er første gang jeg har deltatt på et landsmøte og det har vært en inspirerende og lærerik opplevelse, sa Gro Stalheim Iversen i en kommentar til SFA.

Gro Stalheim Andersen

Nordea

Letta å legge - lett i vekt...

TAKTORV
PATENTERT

Et norsk kvalitetsprodukt fra

**NITTEDAL
TORVINDUSTRI A.S**

www.nittedal-torvindustri.no

Tlf.: 62 95 58 20 - Fax: 62 95 58 21

Leder av FFO Margaret Ramberg, fulgte landsmøteforhandlingene for første gang med stor interesse.

Bettina Thorvik og Geir Smebys innsats som toastmastere under festmiddagen stod til S pluss!

Landsmøtet 2006

NFUs internasjonale gjester fikk omvisning på Maihaugen.

Samordningsrådets generalsekretær Tormod Mjaaseth overrakte et empalaskinn fra Sør-Afrika i gave til NFU, noe Helene Holand åpenbart satt stor pris på.

Feststemte sør-trøndere!

På landsmøtefesten ble avtroppende og nokså vemodige landsstyremedlemmer behørig rost for sitt arbeid. Fra venstre Borghild Aasbø Aalvik, Gunn Hutchinson, Hilde Skumsrud, Kari Melbye, Tor Eikeland og Bikko/Ragna Langlo.

John Harald Wangen har arbeidet i 24 år i NFU – lengst av alle i sekretariatet.

”Mye tyder på at personer med kognitiv funksjonsnedsettelse på ny oppfattes som en homogen gruppe som har behov for kollektive løsninger slik de ble før reformen, og at de i liten grad blir oppfattet som individer, med individuelle rettigheter og ulike individuelle ønsker og behov”

(Fra Manneråk II-rapporten)

”Arbeids- og velferdsetatens ulike ordninger overfor funksjonshemmede og spesielt utviklingshemmede, synes ikke å ha hatt de ønskede virkninger for å øke sysselsettingen”

(Fra Manneråk II-rapporten)

”Når funksjonshemmede ikke deltar i samfunnet, oppfattes dette som en konsekvens av annerledeshet og utilstrekkelighet, og ikke som et resultat av diskriminering eller manglende tilgjengelighet”

(Fra Manneråk II-rapporten)

Situasjonen forverret

- Reformen for mennesker med utviklingshemming er tatt av dagsorden. Deres situasjon er igjen forverret. Verdigrunnlaget og prinsippene reformen bygget på ser i stadig økende grad ut til å være glemt eller på vikende front.

Dette er bare en av mange og sett gjennom NFUs briller ikke uventede nedslående konklusjonene i rapporten ”Full deltakelse for alle? Utviklingstrekk 2001-2006” del 1 og 2, som ble overrakt statssekretær Laila Gustavsen i Arbeids- og inkluderingsdepartementet nylig. Bakgrunnen er at det nå er fem år siden Manneråkutvalget konkluderte med en rekke forslag til strategier og virkemidler som skulle føre til full deltakelse og likestilling for funksjonshemmede.

Den nye rapporten viser at det til tross for nye regler, nye penger og massive ambisjoner har skjedd fint lite. Det har til og med oppstått nye barrierer for funksjonshemmede til tross for at utredningen for fem år siden ble en vekker både for fagpersonell og politikere og en rekke tiltak ble varslet og satt i verk.

Reform-evaluering

I den nye rapporten heter det også at...”interesseorganisasjonene for utviklingshemmede nå melder fra om stor pågang av saker som dreier seg om

klager på mangelfulle tilbud, tvangsflytting fra egen bolig til kollektive institusjonsløsninger og mangelfull oppfyllelse av individuelle rettigheter etter lovgivningen”. En av gruppens mange anbefalinger handler derfor om at ...”det nedsettes et offentlig utvalg som skal evaluere i hvilken grad ansvarsreformens mål og intensjoner er innfridd. Utvalget kan foreslå forbedringstiltak ved behov. For gruppen synes det som om mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse i stadig sterkere grad segregeres på flere samfunnsområder”.

- Selv om fem år ikke er lang tid, hadde jeg forventet at mer skulle ha skjedd, sa professor Jan Tøssebro, NTNU, da han kommenterte noen av resultatene i den nye rapporten. Tøssebro ga samtidig uttrykk for at det nå er essensielt at antidiskrimineringsloven som er utredet, ikke vedtatt, men bebudet framlagt for Stortinget i 2007, vil hindre nye barrierer og bygge ned eksisterende.

”Det finnes ingen samlet dataoversikt som gir kunnskap om hvilke særskilte behov barna som mottar spesialundervisning har”

(Fra Manneråk II-rapporten)

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

BAKGRUNN

Høsten 2005 tok Sosial- og helsedirektoratet initiativ til å utarbeide Manneråk II-rapporten. Foranledningen var ønsket om en ny beskrivelse av situasjonen for funksjonshemmede på ulike livsområder. Nasjonalt dokumentasjons-senter for personer med nedsatt funksjonsevne ble invitert med i arbeidet. Begge instanser står som ansvarlig utgiver for rapporten ”Full deltakelse for alle? Utviklingstrekk 2001-2006”. Den kan lastes ned enten fra www.dok.no eller www.shdir.no

Den omfangsrike rapporten kan også bestilles fra Nasjonalt dokumentasjons-senter for personer med nedsatt funksjonsevne på telefon 22 54 13 42, eller Sosial- og helsedirektoratet på 810 20 050.

”Det finnes ingen oversikt som gir informasjon om hvordan spesialundervisning foregår”

(Fra Manneråk II-rapporten)

”Det er lite informasjon om kommunale forsterkede skoletilbud”

(Fra Manneråk II-rapporten)

– Jeg hadde forventet at mer hadde skjedd, sa professor Jan Tøssebro.

- Lite har skjedd med opplæringen

- Selv om de siste oppdaterte dataene vi har er åtte år gamle, virker det som om barnehagene er mest inkluderende og med færrest funksjonshemmende barrierer.

- Gjennom samordnet opptak er det likevel mulig at vi har fått grupperinger av barn med særskilte behov – noe som ikke var intensjonen.

- I grunnopplæringen er det gap mellom ideal og tilstand – blant annet i form av en svak, men økende tendens til forsterkede grupper og forsterkede skoler.

I et foredrag på siste møte i Sentralt råd for inkluderende opplæring nylig påpekte forsker og doktorgradsstipendiat Christian Wendelborg ved Senter for funksjonshemming og samfunn ved NTNU Samfunnsforskning, at selv om inkluderingsideologien har stor oppslutning, skorter det på gjennomføringen og kompetansen. - Lærere flest hevder at de driver progressiv pedagogikk og tilpasset opplæring. Det virker likevel som om tradisjonell kateterundervisning er mest utbredt. Lærerutdanningen står samtidig fortsatt overfor store utfordringer når det gjelder tilpasset opplæring.

Wendelborg viste også til at det er blitt et stort fokus på ferdigheter og resultater innen norsk skole. - Det kan bli et økende dilemma mellom kravet om bedre resultater på den ene siden og kravet om å inkludere mangfoldet på den andre. Selv om det er en lav grad av segregert opplæringstilbud i Norge sammenliknet med andre land, kan dette likevel føre til en ytterligere utsiling av elever fra den vanlige skolen. En utsiling som øker ved alder og i forbindelse med overganger.

Vi ser i tillegg at spesialpedagoger fremdeles fører barn ut av klasserommet i stedet for å gi tilpasset opp-

læring innen basisgruppas ramme. For barn med lærehemninger og elever med sammensatte vansker brukes i stor grad løsninger som gir redusert eller ingen tilknytning til elever uten funksjonshemming.

Segregerende tiltak

Wendelborg påpekte at det å fjerne retten til å tilhøre en klasse og innføringen av basisgrupper kan være et segregerende tiltak. - Enkelte røster frykter for at det er i ferd med å skje en nivåddifferensiering – i den forstand at de svakeste elevene plasseres for seg – på samme måte som de sterkeste blir det.

Tilgjengeligheten til læremidler har derimot bedret seg de siste fem årene. Men den fysiske tilgjengeligheten er samtidig fortsatt for dårlig. En undersøkelse viste for eksempel at det bare var syv av 160 videregående skoler som ikke brøt forskriften om tilgjengelighet. Bare seks av disse var bygd før 1999.

Intensjonen

Intensjonen for fem år siden var å redusere gapet mellom evne og krav for å gjøre det lettere for alle elever å komme seg inn i arbeidslivet. En undersøkelse blant ti tusen elever på videregående skoler på Østlandet viser imidlertid at bare 0,2 prosent hadde kompetanse på lavere nivå. Det betyr alternativ til fag-/svennebrev, og som er ment å redusere bortfall og gjøre det enklere å komme inn i arbeidslivet ved å redusere skolens krav. Dette er en svært lav andel – sett i forhold til den store variasjonen av elever som nå befinner seg i det videregående skolesystemet. Et positivt trekk er det derimot at elevene i løpet av de siste fem årene har fått sterkere rettigheter gjennom arbeidsmiljøloven.

Christian Wendelborg.

Kunnskapsløftet

Wendelborg minnet om hensikten med Kunnskapsløftet, som er å skape en bedre kultur for læring med bedre kunnskapsferdighet. - Jeg stiller likevel spørsmålsteget ved hvorvidt endringene som skjer i kjølvannet av denne reformen har redusert funksjonshemmende barrierer. Situasjonen til elever med funksjonshemninger har ikke vært i hovedfokus til tross for at prinsippene om tilpasset opplæring, mangfold og inkludering blir fremhevet. I stedet har søkelyset vært rettet mot å gi elever flere ferdigheter. Det skal ruste dem bedre for å kunne forholde seg til kunnskapsamfunnets utfordringer og møte globalisering og internasjonal konkurranse.

Mitt spørsmål blir derfor om vi i løpet av de fem siste årene har fått et økende gap mellom kravet fra omgivelsene og den enkeltes funksjonsevne, sa Christian Wendelborg. Han konkluderte med at så og si ingen av Manneråkutvalgets forslag til prioriterte tiltak innen opplæring og utdanning for fem år siden, er blitt gjennomført. De mange reformene og lovendringene vi har hatt i samme periode har i liten grad brutt ned barrierer for deltakelse. Det har dermed skjedd lite med de funksjonshemmende barrierene, sa Christian Wendelborg.

Fokus på utvikling

- Vi målretter behandlingen for våre beboere med demensutvikling. Selv om de gradvis mister funksjoner, er det viktig at det vi gjør likevel retter seg mot utvikling og gir best mulig livskvalitet.

Enhetsleder Ella Stenkjær i Kvæfjord kommune leder et bokollektiv som ble åpnet i januar i år med åtte boenheter for mennesker med utviklingshemming og demensutvikling. Siden har de

fleste hatt færre atferdsforstyrrelser og psykiske symptomer som følger med disse tilstandene. Det har i sin tur ført til at de ansatte også har kunnet trappe ned bruken av både bleier, antipsykotiske og angstdempende medisiner i tillegg til at sovemidler så å si ikke brukes lenger.

Stenkjær forteller om en tidligere institusjonsbeoer som gikk på 200 mg av en antipsykotisk medisin da han

flyttet inn. - Vi startet nedtrappingen tidlig i vår. Sakte nedtrapping er svært viktig for å unngå forverring. I dag går han på 140 mg av det samme medikamentet. Målet vårt er at han skal ende på null. Mannen har sluttet med bleier, tar mer initiativ og, ikke minst, selv valg om hvor han vil være, noe han ikke har gjort på mange år.

I de lyse og trivelige lokalene uten institusjonspreg føler man seg, som besøkende på en kort visitt, umiddelbart velkommen. Da vi dukket opp, spilte en av de ansatte trekkspill for beboerne som var samlet i dagligstua. De som er hjemme på dagtid, er pensjonister. Yngre beboere som er i stand til det, er på dagsenter om formiddagen.

Enhetsleder Ella Stenkjær og helse- og sosialsjef Ågot Hammari ønsket velkommen i hus.

Odd Andreassen setter pris på en god kaffekopp i godt lag.

Symptomer

Flere av dem som bor her har Downs syndrom. Vi møtte noen som virket påfallende unge til å bo på et hjem for eldre med demensutvikling. Takket være tidlig og riktig diagnostikk er det fastslått at de har utviklet, eller er i ferd med å utvikle symptomer, som for eksempel kan bety at de blir fortere trøtte, trenger mer hvile, er blitt redde for å bo alene, husker dårligere, trenger mer hjelp til daglige gjøremål og tar mindre initiativ enn tidligere.

Utvelgelsen av dem som står på venteliste for å få plass her, skjer i nært samarbeid med voksenhabiliteringstjenesten – som for øvrig har to årlige møter med omsorgssjefen i kommunen. Utvelgelsen av den neste som får plass går imidlertid ikke etter ansiennitet. En kvinne med massiv demens og ditto pleiebehov ble for eksempel ikke valgt da det ble ledig en leilighet nylig. Fagfolkene kom fram til at hun med tilstrekkelig bistand har det best hjemme. En ung mann med symptomer på demensutvikling flyttet derimot inn i stedet, fordi han var begynt å føle seg utrygg i sin tidligere bolig.

Videreutdanning

Kvæfjords omsorgssjef Ågot Hammari er opptatt av at de ansatte, med veiledning av habiliteringstjenesten og egne fagfolk, skal forene miljø- og omsorgsarbeid. - Staben trenger også pleie for å få til det. Ut fra egen faglige bakgrunn får den enkelte faglig påfyll med videreutdanning, parallelt med arbeidet her. I alt 14 ansatte i kommunen har tatt videreutdanningskurset om psykiske lidelser blant eldre med utviklingshemming ved Høgskolen i Bergen. Det var for øvrig der ideen om avmedisinering ble unnfanget, sier Ella Stenkjær.

Når noen dør

For ikke lenge siden døde en av beboerne. Den tidligere institusjonsbeboeren hadde lite sosialt nettverk og få følgesvenner ut over de ansatte, de han bodde sammen med og nærmeste familie. Takket være styrket bemaning og ved hjelp av hjemmesykepleien, var han omgitt av mennesker som ga ham tid, var nær, formidlet trygghet og dermed ga ham den gode følelsen av å bli sett, hørt og bekreftet. Ansatte som har hjertet med i jobben sin, vet at det skal så lite til for å få en pasient til å føle seg viktig. I en travel hverdag stoppet de opp og var innom mannen så ofte de kunne. Da det gikk mot slutten, var det noen hos ham døgnet rundt.

Ella Stenkjær legger ikke skjul på at det var en tøff tid både for henne selv og medarbeiderne. - Vi ble konfrontert med egne følelser, minner om egne tap og tanker om egen død. Det var uansett godt at han vi var blitt så glad i, fikk dø her i kjente omgivelser med familie og oss han hadde tillit til rundt seg.

Vi holdt begravelsen og minnestund. Det var viktig for oss – ettersom han var en av ”våre”. En uke etter begravelsen samlet vi de ansatte. På møtet tente vi lys og snakket om det som var skjedd. Medarbeiderne formidlet hvordan de hadde det. For oss som arbeider her var det godt å kunne gi profesjonell og god omsorg, som vi opplevde både kom mannen selv og de pårørende til gode, sier Ella Stenkjær.

Gode levekår i eldre år

- Det bor mange hos oss i Kvæfjord som trenger litt hjelp. Vi forsøker å legge til rette for den enkeltes behov i alle livsfaser – og dermed også i eldre år. Det har ikke vært politisk uenighet om det. For våre eldre med utviklingshemming betyr det at vi nå stort sett ligger i forkant av planlegging og tilrettelegging av tjenester.

Ordfører i Kvæfjord kommune, Lillian Hessen, var nærmeste nabo til den tidligere HVPU-institusjonen Trastad Gård, som så dagens lys allerede i 1954. Hun har alltid ment at det å være omgitt av mange mennesker med utviklingshemming har gitt både henne og andre innbyggere i Kvæfjord en viktig tilleggsdimensjon i livet.

Hessen viser til at mange mennesker med utviklingshemming valgte å bosette seg i Kvæfjord i kjølvanet av nedleggingen av Trastad for 15 år siden. - På samme måte som ellers i landet lever mennesker med utviklingshemming lenger nå enn tidligere. Hovedgrunnen er helt klart gode levekår. De er akseptert i trygge sosiale relasjoner – noe som i seg selv virker livsforlengende. Vi har dessuten dyktige fagpersoner som beskriver og presenterer behovene til mennesker med utviklingshemming i ulike livsfaser på en måte som har gjort at deres behov også i eldre år er blitt et naturlig satsingsområde. Dette representerer nye utfordringer for kommunen, sier Lillian Hessen.

Vertskommunetilskuddet

Men med landets største pleie- og omsorgsbudsjett sett i forhold til folketallet på 3067 innbyggere, er vertskommunen Kvæfjord i ferd med å bygge opp kompetanse også på denne sektoren – ikke minst når det gjelder utviklingshemming og demens. Selv om vertskommunetilskuddet trappes ned

etter hvert som det tynnes ut i rekkene av tidligere institusjonsbeboere, er denne satsingen viktig med tanke på at nettopp demens er noe som rammer mange mennesker med utviklingshemming, og det som regel langt tidligere i livet enn hos andre.

Hessen viser til at kommunen er opptatt av å holde medarbeiderne faglig oppdatert. - Vi har både fagadministrative systemer og medarbeidere med god kompetanse på demensutvikling. Kommunen er dermed i stand til å møte den voksende gruppen eldre med utviklingshemming som vil utvikle aldersrelaterte sykdommer. De har en god alderdom her hos oss, sier Lillian Hessen.

I KVÆFJORD:
BITTEN MUNTHE-KAAS

- Ordfører Lillian Hessen.

Foreldremøte i s

For ikke lenge siden møttes en gruppe foreldre som har mistet det umistelige barnet med utviklingshemming eller annen funksjonshemming. Langt utenfor allfarvei på Helgelandskysten samtalte de om dette næreste og såreste i hverandres liv. Det var første gang de møtte hverandre, men det oppstod umiddelbart et fellesskap og hjertevarm omsorg mellom dem. Da de skiltes etter to døgn, var det som å si farvel til nærpersoner som de alltid hadde kjent.

Det var NFU Nordland fylkeslag og Lærings- og mestringscenteret i Sandnessjøen som bidro til at foreldrene her fikk møte andre som kan lytte, som ikke blir redde og trekker seg fra det hav av følelser som uvegerlig kommer fram når det er snakk om tapet av et elsket barn. Igjen opplevde de sorgens mange ansikter. Noen er som en åpen bok. Det skal ingen ting til før tårene deres kommer. Andre – og spesielt noen av fedrene – har båret sin sorg i årevis for seg selv. Det ble sluppet ut mange innestengte følelser i løpet av de 48 timene disse foreldrene var sammen. Men alle ga uttrykk for at de ville

tenke tilbake på denne opplevelsen som en sorg- og gledesamling, fordi det skjedde så mye viktig og fint mellom dem som var der.

Disse foreldrene opplever en dobbelt sorg. De har først slitt med tapet og drømmen om det friske barnet, for så å oppleve at det barnet de fikk og ble glad i dør så altfor tidlig. Det spiller ikke så stor rolle om det skjedde for et, fem, ti eller tyve år siden. For sorgen over å ha et barn for lite, aldri går over. Resten av sitt liv vil foreldre flest føle at det døde barnet deres er en del av dem. Selv om flere av dem hadde erfart at savnet og sorgen gradvis er blitt mildere og sakte erstattet av vemod som er til å leve med, skal det lite til før det gamle verkesåret rives opp igjen. Flere kom derfor inn på at man aldri må si til dem som står ved en ny barnegrav at "Tiden leger alle sår". Ikke uten å si hvorfor og hvordan den gjør det. Ikke uten å si hva den krever til gjengjeld – i mellomtiden.

Ensom opplevelse

Og i likhet med andre, har deltakerne

på denne foreldresamlingen også erfart at det å miste et barn er en ensom opplevelse. Selv om slekt og venner gjør alt de kan for å trøste, er det umulig for andre å sette seg inn i hvordan det oppleves. Fellesskapet som oppstår mellom foreldre som vet, er derfor unikt.

Noe av det flere av foreldrene formidlet var at det å vite at et barn skal dø, er følelsesmessig ufattelig så lenge barnet lever. Døden kommer som et sjokk – uansett hvor lenge de fornuftsmessig har forberedt seg på det. Flere fortalte hvor viktig det hadde vært for dem at de var hos barnet sitt når det døde – og dermed hadde fulgt det så langt de kunne. Alle sitter igjen med mange sterke inntrykk – ikke minst fra barnets dødsleie – som fortsatt sitter som spikret i deres hukommelse, med enorm detaljrikdom.

Søskens sorg over broren eller søsteren som ikke lever lenger, ble også et tema. Den er krevende å forholde seg til for foreldre som selv har det så vondt og dermed mindre overskudd å gå på enn

Daglig leder og lommekjente Morten Aspdal Olsen ved Polarsirkelgården tok deltakerne med på uforglemmelige utflukter.

Daglig leder Beate Henriksen ved Lærings- og mestringscenteret i Sandnessjøen.

Sorg og glede

vanlig. Foreldrene var samtidig enige om at barn som oftest er best tjent med at voksne setter ord på sorgen sin. For den er uansett umulig å skjule. Det å se foreldres sorg gjør at søsken lettere kan forstå deres reaksjoner.

Det å få et barn med funksjonshemming, for så å miste det, har gjort mye med disse foreldrene. Flere ga uttrykk for at de føler seg mer levende og bevisste og at de nå blåser av mange tidligere bekymringer og ergrelser som rene bagateller. En mor fortalte at hun har forsøkt å snu det til noe positivt, til noe som kan brukes sammen med andre mennesker. Slik har hun erfart at det har fått en slags mening likevel, selv om det ikke er i form av en guddommelig åpenbaring. Andre derimot mente at det er meningsløst å lete etter meningen med en slik katastrofe.

Bedre ettervern

Alle foreldrene etterlyste et bedre ettervern etter barnets død. For omgivelsene glemmer så fort. Selv lenge etter barnets død har de fleste foreldre spørsmål som de gjerne vil ha svar på av legen og andre fagfolk som hadde med barnet å gjøre mens det levde. Det

var enighet om at det beste derfor er at foreldrene får hjelp til å bearbeide sorgen så lenge de trenger det. Noen av foreldrene hadde langvarig kontakt med et spesielt sykehus mens barnet levde, og fikk et nært forhold til de ansatte på avdelingen der barnet var pasient. De var opptatt av at denne kontakten ikke må opphøre for godt når barnet dør.

Tomheten i tilværelsen etter barnets død var også svært vanskelig å forholde seg til for alle. En annen felles erfaring handlet om det første året etter barnets død. Foreldrene gruet seg i lang tid i forveien til barnets fødselsdag, dødsdag, begravelsesdag, jul, 17. mai og nyttårsaftnen. De opplevde hvordan de skiftene årstidene, høytidene og merkedagene brakte med seg minner fra den gangen alt var annerledes. Flere kom inn på hvor viktig det er at mennesker i omgivelsene deres ikke glemmer det, men har barnet deres i tankene disse dagene. Det er ikke mer enn litt omtanke som skal til for å gi foreldre den gode følelsen av at noen bryr seg.

Økonomien

Foreldre kan i tillegg til de følelsesmessige belastningene også bli konfrontert med både økonomiske og praktiske problemer etter barnets død. Både statlige og kommunale ytelser som er knyttet til barnet blir stoppet fra og med måneden etter at barnet dør. Foreldre som har vært helt eller delvis forhindret fra å jobbe utenfor hjemmet i flere år, kan derfor få store økonomiske problemer når for eksempel omsorgslønnen, hjelpestøtten, bilen og de andre formene for støtte familien tidligere fikk, plutselig forsvinner. Det var enighet på foreldresamlingen om at dette er en sak som NFU sentralt må arbeide videre med.

TEKST OG FOTOS:

BITTEN MUNTHE-KAAS

Foreldrene var sammen på Polarsirkelgården. Et bedre sted skal man lete lenge etter.

Det var styremedlem Johnny Andersen i NFU Nordland som tok initiativ til foreldresamlingen etter ide fra NFUs tidligere forbundsleder Sølvi Knudsen.

Om den **doble** sorgen

Da presten Odd J. Eidner i Bodø hadde fulgt sine to barn til graven, forsvant også troen på Gud. I samme periode mistet han begge sine foreldre. I boka "Den doble sorgen" skriver han om livet sitt – slik det er blitt. Dette er viktig lesning – som er til å bli både mer ydmyk, takknemlig overfor livet og klokere av.

Eidner deltok på foreldresamlingen ved Polarsirkelgården, både som pappa og i kraft av mange års erfaring som prest i møtet med sørgende. For etter en tung tid utenfor kirken, er han heldigvis tilbake igjen, selv om han vet at tvilen, lengselen og sorgen aldri vil gå over.

Denne modige mannen har mye å gi til mennesker som sørger. Men det betyr ikke at han formidler enkle svar eller gode oppskrifter på hvordan de skal forholde seg til det. For han har innsett – som han skriver så fint – at "den som står i sorgens landskap, best vet hvordan det oppleves og hva som er den rette veien videre".

Forfatteren deler sin innerste smerte med oss. Likevel greier han å skrive vakkert om noe av det vondeste vi mennesker kan oppleve. Det krever egnerfaring å formidle det så innsiktsfullt.

I årevis har det versert alskens skjematisk teorier om hvordan vi mennesker sørger, hvilke faser vi skal gjennom osv. Eidners beskrivelse av sin egen sorgprosess er atskillig mer gjenkjennelig og ikke minst allmenngyldig. Han ser et menneske som et hus med mange rom. Rommet for sorgen i hans hus ligger i kjelleren – og han bodde der lenge. Måten han formidler det som måtte til før han langsomt, over tid og nesten umerkelig, kunne flytte ut av dette rommet igjen, er en åpenbaring både i sitt innhold og litterære kvalitet. En tankevekkende skatt er også det han skriver om at sorgen ikke må fryse fast der inne slik at man blir et offer for egen selvmedlidenhet.

Da jeg mistet min lille pike, lette jeg etter litteratur om andre foreldres erfaringer. Men jeg fant nesten ingenting. Jeg ville vite hvordan de hadde overlevd sin katastrofe. En bok som "Den doble sorgen" ville vært trøstefull da. Men den hjelper godt nå også – 23 år etter...

BMK

ODD J. EIDNER
DEN DOBLE SORGEN
PRESTEN SOM MISTET TO BARN OG TROEN PÅ GUD
GENESIS FORLAG, 2006

Odd J. Eidner

FRAMskolen

på Vallersund Gård

Et toårig folkehøyskolelignende lærested
for unge voksne utviklingshemmede mellom
videregående skole og et aktivt yrkesliv

FRAMskolen setter seg som mål, gjennom to års læring, å kunne gi elev, pårørende og eventuelt den kommunale omsorgstjeneste, innsikt i hvilke muligheter den enkelte elev har i forhold til framtidig boform, videreutdanning og yrkesvalg.

Framskolens tre grunnmotiver:

FORSTÅ VERDEN (undervisning)

- Utforsk verden, nasjonalt og internasjonalt.
- De andre og meg selv.
- Parforhold og seksualitet.
- Teater, drama, sang, musikk, maling og diktskriving.
- Utvikle evnen til å uttrykke seg.
- Lær å sende e-post og å finne frem på internett.

LEVE I VERDEN (bo- og hverdagsferdigheter)

- Pleie av bolig og klær.
- Planlegge.
- Gjøre innkjøp.
- Lage mat og stelle i stand til måltid til hverdags og til fest.
- Bruk og forståelse av penger og regnskap.
- Tid og tidsbegreper.

ARBEIDE I VERDEN (i verkstedene)

- Arbeid i bakeri.
- Veve i veveriet.
- Samle urter til urteverkstedet.
- Arbeide med i husholdningen.
- Arbeide med i jordbruk og gartneri.

Fritid og friluftsliv

- Friluftaktiviteter på sjøen og i fjellet.
Opplæring i ridning, båtliv og fjellvandring, går også inn som en del av undervisningen.
- Deltagelse i aktiviteter i nærmiljøet.
- Uforpliktende samvær, dans og lek.

Det første året bor elevene på internat.

Det andre året bor elevene mer selvstendig.

Påmeldingsfrist 1. februar 2007

Innføringskurs for nye elever og pårørende 25.-27. mai -07

For nærmere informasjon (helst mellom 12.00 og 14.30):

Dag Balavoine eller Hanna Schmeding

Telefon 72 52 70 80/99 60 88 10

Du kan også skrive til framskolen@camphill.no eller

FRAMskolen på Vallersund Gård, 7167 Vallersund

Når av-lastning blir be-lastning

Mamma Karin og pappa Nils Jacobsen i Haugesund er utslitt. De kan se tilbake på nesten to år uten avlastning siden minstemann Jonas Nicolai ble født med en genfeil som er så sjelden at den bærer hans navn. De fleste fostre med samme tilstand dør i mors liv. Det betyr at foreldrene og de to søstrene må leve med vissheten og sorgen over at lillebror sannsynligvis ikke kommer til å leve så lenge.

I løpet av sitt første leveåret tilbrakte Jonas ti måneder på sykehuset, der han blant annet gjennomgikk diverse operasjoner. Han fikk for eksempel fjernet de to ekstra fingrene og tærne han ble født med, hevet de nedsenkede øyelokkene, operert en sonde inn i magesekken osv. Men den altfor lille hjernen hans går det ikke an å gjøre noe med. Ikke den alvorlige epilepsien han sliter med heller. Flere operasjoner står for tur i nærmeste fremtid.

Jonas må ha mat og medisiner hver fjerde time og trenger tilsyn og pleie 24 timer i døgnet. Avlastere her i huset må vite nøyaktig hvordan. De ytterst få gangene familien reiser sammen hjemmefra må de ha med seg ni kilo journaler – i tilfelle Jonas blir akutt syk og må på et sykehus der ingen kjenner ham. På sykehuset i Haugesund derimot er familien Jacobsen lommekjente både på intensiv- og barneavdelingen. Foreldrene kan ikke få fullrost personalet der. Bortsett fra hjemme – er sykehuset det eneste stedet de har følt at Jonas er helt trygg.

Avlastning på papiret

Etter å ha kjempet i ca. et år mot Haugesund kommune fikk foreldrene et 60 timers avlastningsvedtak pr. måned, som det skulle vise seg forble på papiret. De takket imidlertid nei

til avlastning på den kommunale avlastningsboligen, som de følte seg uttrykke på med tanke på sønnens behov for kontinuerlig tilsyn og pleie. De mente at et avlastningshjem med stort sett eldre, støyende og til dels utagerende barn var lite egnet for Jonas. En utrygghet som ble forsterket etter et opphold som endte med akutt sykehusbesøk, og ansatte som selv ga uttrykk for at de manglet kompetanse på å ivareta sønnens pleiebehov. Siden har foreldrene ikke villet la Jonas Nicolai være der.

De klaget til fylkesmannen både over manglende oppfyllelse av 60 timersvedtaket og kommunens praksis med å fatte vedtak for et år om gangen, men fikk ikke medhold. Fylkesmannen i Rogaland mente at kommunen hadde gjort sitt både for å få tak i familieavlastere og ved å gi foreldrene et tilbud på avlastningshjemmet.

Det skjer noe

Etter at NFUs landsstyremedlem Alf Anvedsen sa seg villig til å være fullmektig for familien og en advokat nylig dukket opp på arenaen, har det imidlertid begynt å skje noe. I skrivende stund har kommunen endelig funnet frem til et ektepar som foreldrene føler seg trygge på. Begge har mange års erfaring med arbeid blant funksjonshemmede og har den kompetansen som må til for å gi Jonas Nicolai den treningen og medisinske

Ugreitt å være storesøstre til en lillebror som til stadighet må legges inn akutt på sykehus – og foreldrene ikke har barnevakter å ty til.

pleien han trenger. Dermed får foreldrene igjen tid til å gi de to døtrene på fem og ni år mer oppmerksomhet, noe både jentene og foreldrene har savnet så lenge. Nå får de også hjelp til å finne et besøkhjem til de to døtrene – slik at de selv kan få helt barnefri innimellom.

Konkurs

Men nesten to år uten avlastning har sin pris. Det har ført til at familien er kommet på randen av konkurs. Før Jonas meldte sin ankomst, drev Nils Jacobsen sitt eget firma. Siden har han måttet takke nei til oppdrag i kjølvannet av uttallige sykehusopphold, møter med leger, PP-tjeneste, barnehage, fysioterapeut, trygdekontor, sosialkontor og skole. Noen måtte ta seg av de to eldste barna. Som innflyttere i Haugesund uten familie i nærheten har

Vi skulle møte familien Jacobsen hjemme, men fikk beskjed om å innfinne oss på intensiv-avdelingen på Haugesund sjukehus i stedet, fordi Jonas Nicolai var innlagt akutt i kjølvannet av et voldsomt epilepsifanfall.

foreldrene få mennesker rundt seg som de kan be om hjelp. Noen gode venner har til gjengjeld vært gull verdt.

Lært mye

Karin og Nils Jacobsen gir uttrykk for at de har lært mye av livet med Jonas og de to andre barna. Med unntak av forvaltningssystemet rundt avlastnings-tilbudet har de møtt et hjelpeapparat som har møtt dem med respekt, ikke minst for at de som foreldre vet mest om sitt barns behov.

I kjølvannet av avlastningssaken føler Nils og Karin Jacobsen derimot at de er blitt møtt av et system uten egenkontroll, og at de er blitt straffet fordi de har takket nei til et tilbud som enkeltpersoner i kommunens ledelse har definert er best for barnet deres. I kjølvannet av dette er det utløst en slags kjedereaksjon, som har ført til at

det verken er blitt oppnevnt ansvarsguppe, laget individuell plan eller oppnevnt koordinator for familien. Det måtte en fullmektig fra NFU og en advokat til før de ansvarlige skjønnte at det var på tide å trykke på knapper i systemet som inntil da hadde vært av.

Kompensasjon

Nils og Karin Jacobsen har gjentatte ganger gjort Haugesund kommune oppmerksom på den fortvilte økonomiske situasjonen de er kommet opp i. Som i verste fall kan bety at de må selge hjemmet sitt. De har bedt om å få tilskudd til å bygge om huset for å gjøre det mer tilgjengelig – med tanke på funksjonshemmingen til Jonas. Familien fikk imidlertid blankt nei på denne forespørselen i en telefonsamtale med boligkontoret.

I det lange fraværet av et avlastnings-

tilbud som foreldrene følte seg trygge på, har Karin og Nils Jacobsen selv tatt vare på Jonas Nicolai i 580 timer, som kommunen ifølge 60 timers vedtaket pr. måned har bevilget penger til. Likevel har de fått avslag på sin forespørsel om kompensasjon. Det betyr over 50 000 kroner spart for Haugesund kommune.

Hva som videre skjer i denne saken kommer vi tilbake til i neste utgave av Samfunn for alle.

TEKST OG FOTOS:
BITTEN MUNTHE-KAAS

– Vi har forsøkt å gjøre så godt vi har kunnet!

Samfunn for alle (SFA) har intervjuet leder av Bestillerkontoret i Haugesund kommune, Edel Mikkelsen (E.M.) og enhetsleder Per-Arne Vik (P.A.V.) ved familieavlastningen. De svarte følgende muntlig på de skriftlige spørsmålene om Jonas Nicolai-saken – etter at Nils og Karin Jacobsen har løst dem fra taushetsplikten:

SFA: I hvilken grad har Haugesund kommune ivare tatt sitt ansvar for å gi familien Jacobsen helhetlige tiltak og tjenester som er i samsvar med deres behov?

E.M.: Jeg føler at vi har forsøkt å gjøre så godt vi har kunnet. Men vi har kanskje ikke vært flinke nok til å gi foreldrene det de selv føler at de trenger.

SFA: Er kommunens tilbud i avlastningsboligen reell avlastning for foreldre – så lenge de mener at dette tilbudet ikke er godt nok for barnet deres?

P.A.V.: Tilbudet er ikke godt nok – hvis foreldrene mener at det ikke holder mål. Som leder for avlastningshjemmet er jeg imidlertid partisk her. Jeg mener at tilbudet som gis er godt nok og skulle gjerne visst hva familien har i tankene når de hevder det motsatte.

E.M.: Så lenge foreldrene ikke opplever at det kommunale avlastningshjemmet er godt nok, må vi ha respekt for deres meninger. Det er de som kjenner barnet og vet hva de ønsker. Dette kan imidlertid handle om at foreldrene har fått for lite informasjon og at de

dermed trenger kunnskap om hva avlastningshjemmet egentlig kan tilby. I så fall kan det hende at de ville endre mening. Jonas har tross alt hatt et opphold der over en uke.

SFA: Mener dere at et avlastningshjem med andre barn og ungdom som naturlig nok lager mye støy, er den mest forutsigbare og faglig beste løsningen for foreldre med de minste og mest ressurskrevende barna?

P.A.V.: Jeg opplever ikke at det er mer støy på avlastningshjemmet enn i en vanlig småbarnsfamilie. Ikke er det bråk der hele tiden heller. Kapasiteten er seks barn på hvert opphold. Vi har sjelden mer enn fire av gangen i ulik alder og med et variert funksjonsnivå. Avlastningshjemmet er ganske stort. Vi forsøker å spre barna rundt om i huset. Vi har andre barn som tåler lite støy også. Det er klart vi forsøker å skjerme dem. Jeg kan for øvrig opplyse at vi har andre barn som er like svakt fungerende som Jonas på avlastningshjemmet. Deres foreldre har gitt uttrykk for at de er fornøyd med tilbudet de får der.

SFA: Har kommunen lyttet godt nok til Karin og Nils Jacobsens synspunkter om hva slags avlastningstilbud de har behov for?

E.M.: Vi har lyttet til dem. Det har vært mange møter og mye korrespondanse. Kommunikasjonen har vært preget av tilbud fra vår side - hele veien. Men det er selvsagt sett fra vårt ståsted.

SFA: Hvorfor har ikke ansvarsgruppa for Jonas fungert i praksis?

P.A.V.: Vi er i realiteten usikre på om

Tilbudet ved avlastningshjemmet er godt nok, mener enhetsleder Per Arne Vik (foto: Grethe Nygaard).

– Vi har kanskje ikke vært flinke nok til å gi foreldrene det de mener at de trenger, sier leder for Bestillerkontoret, Edel Mikkelsen (foto: Grethe Nygaard).

det har vært opprettet ansvarsgruppe rundt ham i det hele tatt. Vanligvis blir det opprettet ansvarsgruppe i forbindelse med arbeidet med individuell plan. Dermed har det ikke vært oppnevnt koordinator heller. Vi har ikke kommet så langt – ettersom fokuset i denne saken hele tiden har vært rettet mot avlastningstilbudet til foreldrene. Jonas har i tillegg vært mye syk.

E.M: Nå ønsker foreldrene at arbeidet med individuell plan skal begynne. Dermed skal vi gå i gang. Foreldrene kan ha en viss innflytelse på hvem som skal være deres koordinator i kommunen.

SFA: Hvorfor har ikke kommunen gjort noe for Jonas to søstre uten funksjonshemming, som også har hatt sine drømmer om hvordan livet med en etterlengtet lillebror skulle bli?

E.M: Avlastningsvedtaket på 60 timer omfattet i utgangspunktet også et tilbud til de to søstrene. Vi ser poenget med å tenke helhetlig på familiens situasjon – og dermed på familien som en enhet, som har behov for å bli dyktiggjort på alt det innebærer å få et barn med funksjonshemming. Vi føler oss imidlertid litt i grenseland når det gjelder dette spørsmålet – ettersom fylkesmannen verken har svart ja eller nei på hvorvidt foreldrene har rettmessig krav tilbud i kommunens regi som også omfatter de to barna uten funksjonshemming.

SFA: Et ektepar er nylig ansatt som avlastere for Nils og Karin Jacobsen. Ser dere betydningen av en ”back-up” løsning hvis for eksempel de blir syke eller det skjer noe annet som gjør at de ikke kan arbeide?

P.A.V: Vi har ingen slik løsning for noen av familieavlasterne våre. En slik løsning ville heller ikke fungere for et så alvorlig sykt barn som Jonas. Ting forandrer seg så fort med ham. En ”back-up-avlastere” måtte i så fall ha jevnlig kontakt med gutten for å lære hans mange behov godt nok å kjenne. Vi har dessuten hatt store problemer med å finne familieavlastere for foreldrene til Jonas som det er. Dermed er det enten foreldrene selv eller kommunens avlastningsbolig som må ha en back-up funksjon hvis ekteparet av en eller annen grunn ikke kan ha ham.

SFA: Ekteparet som nettopp er ansatt, skal ha Jonas en helg pr. måned. De har nylig fått beskjed fra kommunen om at en helg normalt regnes fra klokken 17 fredag til kl. 17 søndag. Det vil totalt si 48 timer. De får imidlertid lønn for 40 timer – ettersom kommunen ... ”regner tiden fra kl. 00 til 06 som hvilende og omregnes til 1:3”. Hvorfor får ikke ekteparet betalt for 48 timer – med tanke på at et alvorlig sykt barn som Jonas trenger hyppig tilsyn og mye hjelp – også nattetid? Hva slags avlastning skal foreldrene få de resterende 20 timene slik at 60-timers-vedtaket blir oppfylt?

P.A.V: Foreldrene får avlastning i 48 timer en helg fra kl. 17 fredag til kl. 17 søndag – det er det dette vedtaket går ut på. Dermed er den delen av vedtaket oppfylt. De resterende 12 timer av vedtaket står til familiens disposisjon og kan brukes når de selv føler behov for det i samarbeid med avlasterfamilien.

SFA: Begge ektefellene har mange års yrkeserfaring fra omsorgsarbeid – blant annet med mennesker med utviklingshemming. Er lønnen de nå får god nok med tanke på hvor vanskelig det er å få tak i kvalifiserte avlastere som er nødvendig for et så ressurskrevende barn som Jonas Nicolai?

P.A.V: Jeg mener at lønnsbetingelsene er akseptable. Avlasterne lønnes ut fra sin faglige kompetanse (like før SFA gikk i trykken ble det holdt et møte der det ble vedtatt å heve denne lønnen, red.).

SFA: Hvem er forpliktet av Bestillerkontorets serviceerklæring?

E.M: Serviceerklæringen er ikke et forpliktende dokument, men skal beskrive innholdet i tjenesten – og dermed hva kommunen tilbyr og ikke tilbyr av tjenester.

Betraktninger

“Du må rykke ut, Alf. Denne familien trenger din hjelp. De får ingen avlastning.”

“Får de ingen avlastning?”

“Nei, de har vedtak, men får ikke avlastning likevel.”

Så står jeg der da, som et spørsmålstegn. Det var da merkelig – sett i forhold til behovet. Nygjerrigheten er vakt. Nygjerrigheten trigger tanken. Uten følelser, ingen handling. Her nytter det ikke å være følelseskald. Da stopper det opp.

Etter den første samtalen med mamma og pappa til Jonas Nicolai kommer engstelsen snikende. Engstelse for hvordan det skal gå. Engstelse for hvordan det skal gå, for Jonas Nicolai, for søstrene, for mor, for far, for forholdet dem i mellom.

Sorg. Hvordan kan samfunnet svikte? Barnet er multifunksjonshemmet. Analysen min sier: Det er samfunnet også. Samfunnet svikter i forhold til de forventninger man har lov til å ha. Familien får ikke det den har rett på. Vi lever i velferdsstaten med gode lover og mye rikdom. Hva slags rikdom?

Å ikke få det barnet man forventet medfører en sorg for mor og far. Sviket fra samfunnet gjør sorgen tyngre å bære. Som foreldrene blir jeg skuffet og sint. Ja, rasende. Dette skal vi gjøre noe med.

Skal du vinne frem når du skriver klagen til fylkesmannen eller til kommunen, da må du være saklig, og tanken får råde grunnen. Følelsene skyves til side. Men de er der. Uten denne drivkraften hadde det ikke blitt noe initiativ eller brev. Resignasjon. Nei, bare tanken gir meg frysninger. Opp

og sloss! Kampen skal vinnes. Kampen om rettferd er hva det handler om.

Det butter i mot. Tida går. Det blir vanskeligere for familien. Motløsheten kommer krypende. Ei stund går det mye på vilje. Så blir det skikkelig nedtur; svar fra fylkesmannen. Selvforskyldt. Kravstorhet. Beskyldningene står der ikke. De står mellom linjene. Familien burde tatt i mot et avlastningstilbud som de mener kan være skadelig for barnet. Skuffelsen går over til sinne. Ny energi. Med hvilken rett kan noen sette foreldrenes vurdering til side? De kjenner barnet best. Nytt brev. Nytt håp.

Men hva må gjøres for å holde motet oppe? Troen på seier. Å lykkes.

Men for å få dette til må også hjelpeapparatet lære seg til å se hele mennesket, og i dette tilfellet også hele familien. Vi begynner å spørre:

- * **Hvor er ansvarsgruppen?**
- * **Hvor er koordinator?**
- * **Hvor er individuell plan?**

Alt ligger nede. Ved erkjennelsen av dette begynner de å snakke sammen. Forståelsen av at noe må gjøres er økende. Et klimaskifte er i emning. Temperaturen svinger fra kulde til varme.

Og midt oppe i dette dukker de vakreste blomstene opp. To flotte mennesker sier: “Vi kan påta oss oppgaven. Vi vil være avlastere.”

Lettelse, ja vel. Vi tør ikke helt å slippe gleden løs. Sårbarheten er der fortsatt. Systemet burde tatt oppgaven på alvor mye tidligere. Hvor mye tid må brukes for å gjenopprette tillitten?

Mitt håp er at hele familien en dag kan senke skuldrene, at den får all hjelp den har behov for.

HAUGESUND, NOVEMBER 2006
AV ALF ANVEDSEN

Alf Anvedsen

Ordfører Petter Steen

Ordfører Petter Steen i Haugesund har svart følgende på skriftlige spørsmål fra Samfunn for alle om Jonas Nicolai-saken:

SFA: Hvordan forholder du deg som ordfører og dermed kommunens fremste talsmann utad til at vedtak om sosiale tjenester ikke resulterer i tiltak, og dermed skaper store problemer for innbyggere i en allerede vanskelig livssituasjon?

PS: Det er alltid svært beklagelig når slike situasjoner oppstår. Utgangspunktet skal alltid være at en skal gjøre sitt ytterste for å iverksette vedtak innen alle kommunens tjenesteområder. Imidlertid vil det i en del situasjoner oppstå problemer som er vanskelige å løse, blant annet i forhold til å rekruttere medarbeidere.

SFA: Hvordan forholder du deg til det som medmenneske?

PS: Man kan ikke fungere som folkevalgt uten å være medmenneske, og menneskelige vanskeligheter berører meg sterkt. Det er også mitt klare inntrykk at kommunens medarbeidere forholder seg til arbeidet sitt på en medmenneskelig måte.

SFA: Tar du selv initiativ når du får vite at dette skjer?

PS: Jeg tar alltid kontakt med de ansvarlige i administrasjonen når jeg blir kontaktet av innbyggere om slike saker.

SFA: Har du forståelse for de som mener at man bør strekke seg ekstra langt for å tilrettelegge tjenester så godt som mulig for foreldre som får et barn det er grunn til å tro ikke vil leve så lenge?

PS: Jeg har full forståelse for at man i alle saker som omhandler mennesker med spesielle hjelpebehov skal gjøre

Ordfører Petter Steen

sitt beste for å gi best mulig hjelp. Det er også mitt inntrykk at mine medarbeidere har dette som utgangspunkt. Det er også viktig for oss folkevalgte å legge til grunn at det er faglige vurderinger som skal legges til grunn for alle enkeltvedtak.

SFA: Hva er det som gjør at forvaltningen i Haugesund kommune over lang tid har visst, men likevel forholdt seg passivt til at foreldre med et barn med multihandikap verken har ansvarsgruppe, koordinator, individuell plan og heller ikke har fått den formen for avlastning de mener de trenger for å føle seg trygge?

PS: Det blir, slik jeg vurderer det, feil av meg å gå inn på enkelttilfeller. På generelt grunnlag mener jeg helt klart

at disse tiltakene skal være på plass i henhold til de kravene lovverket stiller, og at mangler alltid skal rettes opp snarest mulig.

SFA: Mener du at foreldre kan takke seg selv for problemene de får når de takker nei til tilbud som kommunen mener er bra nok for barnet deres?

PS: Det blir en helt feil tilnærming å snakke om at "foreldre kan takke seg selv for situasjonen". Det som alltid må ligge til grunn, er at vedtak blir fattet i førsteinstans. Det er normalt at noen vil være uenige i de vedtakene som fattes. Da gir lovverket hver enkelt bruker og dennes pårørende klagemuligheter for å sikre en mest mulig rettfærdig behandling.

SFA: Mener du det er rimelig eller urimelig at en familie som får vedtak om et tiltak som det ikke blir noe av i stedet får pengene som kommunen ellers ville ha brukt, som en kompensasjon? I tilfelle nei – hvorfor mener du det er urimelig? Og hva bruker kommunene disse pengene på i stedet?

PS: I slike saker er det vanskelig å vise til rimelighetsbetraktninger. Utgangspunktet er jo at det er tjenester, ikke penger, som betyr noe. Kommunen har en ordning med omsorgslønn som brukes i noen tilfeller, men da er også det hjemlet i vedtak. Skal en ha ordninger med kompensasjon for mangler i det offentlige tjenestetilbudet, må også dette hjemles i et regelverk. Jeg presiserer videre at Haugesund kommune ikke forsømmer å iverksette tiltak for å spare penger, slik det av og til har blitt hevdet.

SFA: Vil familier som av en eller annen grunn ikke får den hjelpen kommunen selv har vedtatt at de trenger, i fremtiden få kompensasjon – hvis kommunen selv vedtar prosjektet innsatsstyrt finansiering (ISF), som går ut på at det blir øremerket en konkret pengesum hver gang Bestillerkontoret fatter et vedtak om bistand?

PS: Dette er ett av spørsmålene som vil bli avklart i løpet av våren 2007. Blant annet vil innføring av ISF gi kommunen mulighet til å innføre en ordning der brukere kan velge kommunal eller privat tjeneste, men da innenfor de vedtakene som er fattet.

SFA: Har Haugesund kommune etter din mening god nok intern kontroll – og dermed rutiner og systemer for oppfølging av innvilgede enkeltvedtak?

PS: Igjen på generelt grunnlag: Haugesund kommune er opptatt av å bedre internkontrollen i hele kommunen. Vi er klar over at ting kan svikte, og er i gang med å se på organisering av tjenestene. Vi skal ha dette til kontinuerlig vurdering. Ett av de første tiltakene er at vi nylig har opprettet stilling som omsorgsfaglig rådgiver i rådmannens stab for å ivareta helhet og koordinering innenfor dette området.

- Foreldre vet hva barnet trenger

- Avlastning er ikke reell når foreldre føler seg utrygge på at deres barns behov blir ivaretatt. Kommunen må derfor legge stor vekt på foreldres kunnskap om sitt alvorlig syke barns tilstand og behov. Det er de som kjenner barnet best og vet hva det trenger. Et avlastningstilbud må organisatorisk, behandlingsmessig og praktisk uansett legges opp med tanke på at alvorlig syke barn trenger en individuell løsning.

Sosionom Åshild Fitje ved Frambu senter for sjeldne sykdommer og syndromer minner om at det i paragraf 4-2 i lov om sosiale tjenester heter at kommunen bestemmer hvilket hjelpetiltak som skal ytes. - Ifølge paragraf 8-4 har kommunen imidlertid plikt og skal dermed strekke seg langt i forhold til å rådføre seg med brukeren og brukerens synspunkter. Dette prinsippet skal det legges stor vekt på desto mer omfattende et tiltak er i familiens tilværelse og desto mer alvorlig barnets situasjon er. Det er svært uheldig når vedtak ikke blir gjennomført, fordi det er uenighet om hva som er en hensiktsmessig form for avlastning – ettersom foreldrene da i praksis fratras et sårt tiltrengt tilbud.

Lønn – hele døgnet

Fitje viser også til at kommunen plikter å strekke seg langt for å få et avlastningsvedtak til å fungere i praksis. - Avlastning kan organiseres på ulike måter – enten hjemme hos barnet, i privat avlasters hjem eller i kommunal avlastningsbolig. Men igjen: Løsningen som velges må uansett ivareta foreldrenes og barnets behov.

Når det er snakk om å få tak i private avlastere for alvorlig syke barn, kan

Sosionom Åshild Fitje på Frambu
(foto: privat)

det enten annonseres etter avlastere som får tilbud om nødvendig opplæring, eller etter fagutdannet personell som i så fall kan tilbys høyere lønn enn vanlig. I så fall kan man for eksempel ta utgangspunkt i sykepleiersatser. For alvorlig syke barn vil det være aktuelt å tilby timebetalt lønn for hele døgnet – som dermed inkluderer tiden for tilsyn og overvåkning på natt slik de aller fleste alvorlig syke barn har behov for.

Beredskapsplan

Åshild Fitje påpeker at avlastning i kommunal bolig for foreldre med alvorlig syke barn kan være hensiktsmessig. - Det forutsetter imidlertid både et stabilt personale med relevant faglig kompetanse til å ivareta barnets behov for pleie og behandling, og at de fysiske forholdene er egnet til å ivareta barnets behov for hvile, skjerming og ro. Noen barn kan reagere med uro på andre barns aktivitet og støy rundt seg. Deres tilstand kan forverres av det. Uansett om man velger privat avlastere eller en kommunal avlastningsbolig bør det utarbeides en beredskapsplan slik at både avlastere og foreldre vet hva de skal gjøre i krisesituasjoner, sier Åshild Fitje.

"NAVLESTRENGEN"

Nils Jacobsen skrev ned det han opplevde da Jonas Nicolai ble født med en svært sjelden, alvorlig tilstand som også innebærer forkortet levetid. Frambu har valgt å utgi manuskriptet "Navlestrengen" – der fagfolk kommenterer det Nils Jacobsen formidler. Heftet kommer ut før jul.

Verst å bli utestengt!

- Noe av det viktigste for oss på verdenskongressen var å presentere den globale rapporten fra åtti land som viser sammenhengen mellom fattigdom og utviklingshemming. Historiene er de samme over hele verden: Det verste er ikke mangelen på penger, men å bli utestengt fra samfunnet.

Forbundsleder Helene Holand leder Norges delegasjon på den 14. verdenskongressen i Acapulco i Mexico. Hun minner om at NFU helt siden forrige verdenskongress i Melbourne i Australia høsten 2002 har samarbeidet med Inclusion International for å kartlegge situasjonen til mennesker med utviklingshemming og deres familier og hva mennesker opplever som årsaker til fattigdom. Idetanken bak rapporten "Poverty and disability" som er delvis finansiert av Atlas-alliansen, er å få til et globalt arbeid

inn mot verdensinstitusjonene FN, Verdensbanken og Det internasjonale Pengefondet. Målet er at alle strategiske dokumenter og bekjennelsen av fattigdom skal ha med seg konkrete tiltak mot utviklingshemmede, sier Helene Holand.

Hun viser samtidig til at over 6 millioner mennesker med utviklingshemming lever for under en dollar om dagen i dag. Det er samtidig verdt å ha i mente at det er mange mennesker med utviklingshemming som lever under den relative fattigdomsgrensen.

Vi kommer tilbake med flere inntrykk fra Verdenskongressen i neste utgave av Samfunn for alle.

Helene Holand på verdenskongressen i Acapulco.

Økt forbruk av psykofarmaka

- Forbruket av psykofarmaka eller atferdsregulerende medikamenter blant vertskommuneklienter i Kvæfjord har gått opp siden HVPU ble avviklet. Det samme har skjedd med befolkningen for øvrig. Men i motsetning til andre innbyggere som bruker stadig mer lykkepiller og antidepressiva, er det forbruket av tungpsykiatriske medikamenter som dominerer blant tidligere institusjonsbeboere i åpen omsorg.

Anne Marit Bygdnes arbeider både i habiliteringstjenesten ved Hålogaland sykehus i Harstad og som konsulent knyttet til arbeid med sosialtjenestelovens kapittel 4A i vertskommunen Kvæfjord i Troms. I 2004 begynte hun å se nærmere på medisinforbruket til kommunens 101 vertskommuneklienter i samarbeid med tidligere overlege Arve Kristiansen ved Trastad gård, som blant annet også jobber i habiliteringstjenesten nå. Undersøkelsen omfatter dermed en homogen gruppe og ikke utviklingshemmede som har flyttet til Kvæfjord eller er født der i etterkant.

Bygdnes påpeker at 40 prosent av de i alt 130 beboerne som ble utskrevet fra sentralinstitusjonen Trastad Gård, systematisk ble utsatt for makt og tvang i den kommunale omsorgen i årene fra 1991–1999. - I dag er dette tallet redusert til ca. 15 prosent. Den viktigste årsaken til denne reduksjonen er at habiliteringstjenesten nå veileder

omsorgspersonene i alternative metoder. Dette systematiske arbeidet fører til at man sakte, men sikkert kan redusere bruken av tvang. Fylkesmannens tilsyn i forbindelse med slike vedtak har også vært en viktig faktor i denne reduksjonen. Innsyn fra andre instanser fører til bedre faglig arbeid, at det som gjøres blir regelmessig evaluert, og det utarbeides tiltak som er mest mulig tilpasset den enkeltes behov. Vi er derfor meget godt fornøyd med vårt samarbeid med både Habiliteringstjenesten og med Fylkesmannen, presiserer Anne Marit Bygdnes.

Undersøkelsen

Bygdnes & Kristiansens undersøkelse viser at en tredjedel av de tidligere beboerne på Trastad Gård brukte atferdsregulerende medikamenter på 1980-tallet. I 2004 brukte nesten halvparten av de tidligere institusjonsbeboere slike medisiner – først og fremst for sin utfordrende atferd, dernest på grunn av psykiske lidelser. De fant i tillegg flere eksempler på personer som fikk foreskrevet medikamenter uten at det var mulig å skjønne hvorfor.

- Det virket heller ikke som om den medikamentelle behandlingen ble evaluert regelmessig, fortsetter Anne Marit Bygdnes. Som også viser til at mange hadde stått på samme medisin i flere tiår. - Det var som oftest allmennleger som foreskrev medikamentell behand-

ling uten at det var stilt noen psykiatrisk diagnose. Spesialisthelsetjenesten foreskrev oftere nyere medikamenter med mindre alvorlige bivirkninger.

Bygdnes mener at medisinering – uansett årsak – er en billigere løsning enn miljøterapeutiske tiltak. - Mange av utviklingshemmedes problemer som forsøkes løst ved hjelp av medikamenter, kan imidlertid tilskrives miljøet de lever i. Mye av den utfordrende atferden eller psykiske lidelser blant personer med utviklingshemming kunne vært unngått hvis miljøene hadde vært bedre tilpasset den enkeltes behov. Forskning viser ingen entydig positiv effekt når det gjelder bruk av atferdsregulerende medikamenter på denne målgruppen.

Etterundersøkelse

Kvæfjord kommune har arrangert kurs for hjelpepleiere, vernepleiere, sykepleiere og leger i Kvæfjord for å styrke deres kompetanse om medisinering av personer med utviklingshemming. Bygdnes har inntrykk av at både dette tiltaket og resultatene av Arve Kristiansens og hennes egen undersøkelse har skapt større bevissthet både om medikamentell behandling og nedtrapping av psykofarmaka. - Spesielt det siste kan være en vanskelig og langvarig prosess som krever stor kompetanse både blant leger og omsorgspersoner, sier hun.

Anne Marit Bygdnes arbeider blant annet med kapittel 4A i Kvæfjord kommune.

- Flere omsorgspersoner rapporterer om nedtrapping og fjerning av psyko-farmaka og dermed om utviklings-hemmede som tar mer initiativ og er blitt mer aktive. Flere leger i Kvæfjord er også genuint interessert i utviklings-hemmedes livssituasjon. Jeg har for øvrig orientert omsorgspersonalet som arbeider hjemme hos deltakerne som var med i undersøkelsen. De tar resultatene meget alvorlig. Jeg gleder meg derfor til å foreta en ny under-søkelse om de samme problemstill-ingene blant de samme personene i løpet av to-tre år.

Paralleller

Anne Marit Bygdnes trekker par-

allell mellom bruk av makt og tvang og psykofarmaka på mennesker med utviklingshemming, som er svært inngripende tiltak overfor den enkelte. - Bruk av makt og tvang er blitt redusert etter at loven som begrenser bruken av slike virkemidler trådte i kraft, og det ble pålagt at spesialist-helsetjenesten skal veilede kommunene når slike tiltak skal anvendes. Jeg tror at situasjonen hadde bedret seg ytterligere hvis spesialisthelsetjenesten – både psykiatri- og habiliteringstjenesten – i tillegg fikk et lovpålagt veiledningsansvar for bruken av psykofarmaka. Det ville både resultert i et mindre forbruk av slike medisiner til fordel for større bruk av miljøter-

apeutisk tiltak og mer regelmessig evaluering av hvordan den medika-mentelle behandlingen virker. Jeg tror dessuten at vi kunne ha unngått at så mange blir stående på medisiner, som vi ikke vet hvorfor de står på.

Tidsskriftet

Anne Marit Bygdnes og Arve Kristiansens undersøkelse vil med det første bli presentert i Tidsskrift for Den norske legeförening.

Tusenvis medisineres

Mellom 6 og 7 000 personer med utviklingshemming her i landet får tunge medisiner mot depresjoner uten å ha fått diagnose.

Det sa professor Olav M. Linaker ved St. Olavs hospital i Trondheim i et innslag i NRK Kveldsnytt tidligere i år. NFU Bergen lokallag reagerte spontant, og ville vite hva Helseilsynet vil gjøre for å gjenopprette rettsikkerhet og behandlingskvalitet for mennesker med utviklingshemming. De passive svarbrevene derfra kan du lese

ved å klikke deg inn på www.nfunorge.org og deretter videre til lokallagets nettsider.

Det var initiativet fra NFU Bergen som ga Samfunn for alle ideen til å rette søkelyset på de alvorlige forholdene rundt medisinering av utviklingshemmede – som vi vil belyse både i denne og neste utgave av bladet.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

BAKGRUNN

Det psykiatriske tilbudet til mennesker med utviklingshemming er blitt kartlagt og kritisert både i omfang og kvalitet både før og etter ansvarsreformen. Uppreis beskrivelse av habiliteringstjenestenes oppgaver i denne sammenhengen har i tillegg bidratt til store variasjoner i organisering og tjenestetilbud fra psykisk helsevern. Det er avdekket store mangler i blant annet kvalifisert diagnostikk og behandling av spesialister i psykiatri, nevrologi og klinisk psykologi. Flere undersøkelser har vist at mange har et overforbruk av atferdsendrende, eller det som også kalles psykotrope medikamenter. Mennesker med utviklingshemming får dessuten oftere eldre typer medikamenter enn resten av befolkningen. Det gjelder for eksempel mot depresjon og angst, psykose og epilepsi.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

REGIONALT ANSVAR

Den primære målgruppen til psykiatrisk habiliteringsteam ved psykiatrisk klinikk, Helse-Fonna HF, er voksne mennesker med utviklingshemming av moderat, alvorlig eller dyp karakter. Teamet arbeider også med personer med lett utviklingshemming og store atferdsproblemer som har forsøkt behandling tidligere.

En stor andel av de som henvises til teamet er mennesker med lett utviklingshemming. Nylig fikk medarbeiderne også et regionalt ansvar for å knytte sammen ressursene som finnes innen forskning, fagutvikling, veiledning og nettverksbygging i forhold til mennesker med autisme og psykiske lidelser i Helse Vest. Teamet skal dessuten fungere som et kompetanse-tyngdepunkt i dette nettverket. Utvidelsen innebærer at teamet skal jobbe på tvers av alle aldersgrupper. Det betyr at de fra nå av skal arbeide med barn og ungdom med samme type problematikk. Medarbeiderne skal fortsatt ha en veiledningsfunksjon mot spesialist-helsetjenesten i særlig kompliserte saker.

Mange medisineres – uten diagnose

- Nesten alle mennesker med utviklingshemming som henvises til oss, står på en eller annen form for psykiatrisk medikament. Ofte er de foreskrevet på tynt informasjongrunnlag – som eneste behandlingstiltak. I mange tilfeller dreier det seg om atferd som virker forstyrrende på den enkeltes nærpå personer. Mange har stått på disse medisinene i årevis – uten at det er foretatt en systematisk evaluering av hvordan de virker. Hovedproblemet er likevel at de er gitt på mangelfull diagnostikk. Dermed er det vanskelig å evaluere effekten også.

Daglig leder og psykologspesialist Oddbjørn Hove og fagkonsulent Frode Bratten i psykiatrisk team ved habiliteringstjenesten for voksne ved Haugesund sjukehus, Helse Fonna HF, mener det ofte er personalets holdninger og ikke pasientens atferd som fører til medisinering. Ikke sjelden finner de at det ligger dårlig fagarbeid til grunn for fastsatte diagnoser. Svært mange bruker flere medikamenter for samme problem, noe som kan svekke eller øke effekten og dermed krever økt eller redusert dose. Av og til møter de også mennesker med utviklingshemming

som ville hatt stor nytte av medisiner, men som ikke har fått det.

- Vi arbeider både med å skille mellom ulike diagnoser og å finne frem til hva som ligger til grunn for utfordrende atferd, som for eksempel kan være angst for et eller annet eller en depressiv reaksjon. Vår jobb er i tillegg å veilede ansatte og omsorgspersoner i riktig bruk av medikamenter og hvordan miljøarbeidet skal tilrettelegges ut fra den enkeltes behov. Sentralt i vårt arbeid er å kartlegge vekselvirkninger mellom miljøet og individet.

Psykologspesialist Oddbjørn Hove (til venstre) og fagkonsulent Frode Bratten

Utviklingshistorien

Når Hove & Bratten møter en ny pasient, tar de utgangspunkt i den enkeltes utviklingshistorie. - Vi har for eksempel fått henvist flere voksne personer som har fått en schizofrenidiagnose. Når vi studerer den enkeltes historie, kan vi finne vi ut at vedkommende hadde mange symptomer i tidlige barneår. Det kan tyde på at problemene bør forstås i et utviklingsperspektiv, for eksempel innenfor autismespekteret.

Vi ser også at flere som omtales som utviklingshemmede, har fått diagnosen i voksen alder – uten testing. Den settes for eksempel når en pasient fungerer svakt i kjølvannet av en alvorlig depresjon, har fått hjerneskade av gammeldags antipsykotisk medikasjon over mange år og dermed har redusert funksjonsnivå. Det som ofte skjer når vi har foretatt en skikkelig undersøkelse av den enkelte, er derfor at diagnosen blir endret. Flere av våre pasienter har feilaktig vært plassert på psykiatriske institusjoner med ”tung” medikamentell behandling.

Gode miljøtiltak

De to kollegene forteller flere eksempler på hvordan de har fått mennesker med utviklingshemming til å redusere eller slutte med medisiner som de har stått på i årevis – for eksempel for selvskadning og depresjoner. - Det er ikke så komplisert når medisinene vel og merke erstattes av helhetlige, skreddersydde tverrfaglige miljøtiltak.

Likevel – det er en del forutsetninger som må være til stede. Innholdet i tjenestetilbudet – og ikke bare antallet timer – må være besluttet på et høyere nivå. Det må være en ledelse med beslutningsmyndighet nær brukeren. Mottakeren av tjenesten, hjelpeverge eller pårørende bør være med på å utforme tilbudet – som i tillegg må være i kontinuerlig forandring og fortløpende evaluering. Tjenestene må for all del ikke være basert på ”de gode dagene”, men på den enkeltes laveste funksjonsnivå. En viktig og selvfølgelig forutsetning er dessuten at omsorgsmiljøet møter den enkelte med varme, støtte, anerkjennelse og respekt.

Dårlige tilbud

Torbjørn Hove og Frode Bratten er opptatt av at mennesker med utviklingshemming som får et dårlig tilrettelagt tjenestetilbud fra en personalgruppe som jobber på ulike måter, naturlig nok blir usikre og utrygge. - De vet ikke hva som skjer. Med et begrenset språk og lite handlingsrepertoar slår usikkerheten seg gjerne ut i protester. De nekter og slår seg vrang, fordi de ikke vet hva de går til. Slike episoder kan, i tillegg til overmedisinering, også føre til unødige innleggelse. All erfaring viser at innleggelse for utfordrende atferd sjelden er nødvendig hvis det er tilstrekkelig ressurser der den enkelte bor. I så fall er det tilstrekkelig med poliklinisk bistand med vekt på hjemmebesøk og samarbeid med den enkelte tjenesteytere i kommunen.

- Kan utfordrende atferdsproblemer alene behandles eller reduseres ved hjelp av psykotrop medisinering?

- Det finnes ikke dokumentasjon som tilsier det. Psykotrop medisinering må uansett følges opp av andre tiltak. Det er viktig å understreke at psykotroper er ment å behandle psykiske lidelser og ikke utfordrende atferd! Bruk av slike medikamenter kan gi til dels alvorlige bivirkninger og reiser dermed både etiske og faglige problemstillinger.

I vårt arbeid tar vi derfor alltid høyde for at frekvensen av utfordrende atferd som regel øker når de psykotrope medisinene tas bort eller reduseres. I slike saker må vi sette miljøet omkring den enkelte i stand til å håndtere det i en periode. Dette krever nitid kartlegging både av hvordan den enkelte har det der han eller hun bor og av den enkeltes livssituasjon for øvrig.

Mange personer med utviklingshemming trenger hjelp til aktivisering. Uten slik hjelp kan det oppstå uhen-siktsmessig og repeterende atferd som er plagsomt både for personen selv og miljøet. Men i stedet for aktivisering sløves en del med medisiner. Etter en tid kan den enkelte venne seg til medikamentet, og dermed kan de samme fenomenene tilta igjen. Dette

bør være et varselsignal for behandlende lege. I slike tilfeller ser vi ofte at personen får større dose av det samme, eller nye medisiner som kommer på toppen av de gamle. Dette er nedslående praksis, mener Frode Bratten og Oddbjørn Hove.

Bivirkninger

- Den generelle oppfatningen i fagfeltet er at utviklingshemmede reagerer på samme måte som intellektuelt gjennomsnittlige på medisiner, fortsetter de to kollegene. Som samtidig opplyser at utviklingshemmede er mer sårbare for bivirkninger i forbindelse med opptrapping og nedtrapping. - Som regel blir likevel ikke de mange bi- og skadevirkningene sjekket eller fulgt opp, som kan dreie seg om for eksempel tretthet, sløvheter, skjelvinger og, for noen, også varig nedsatt motorikk.

Mange av pasientene som henvises til oss står imidlertid på antipsykotisk medikasjon – og som regel på et annet grunnlag enn disse medisinene er ment å fungere. Det må utvises stor varsomhet med nedtrappingen når de har stått på slike medikamenter lenge. I verste fall kan en reduksjon av medisinene gi effekter som vi ikke får gjort noe med, som for eksempel at utfordrende atferd blir kronisk.

Systematikk

Hove & Bratten er også svært opptatt av det legges til rette for systematikk enten brukerne skal trappe opp, ned eller slutte med sine medisiner. - Behandlingen med denne type medisiner stiller også spesielle krav til observasjon. Den må derfor foregå i kontrollerte former med systematisk og regelmessig evaluering og ikke minst en styrking av miljøet rundt den det gjelder. Familie, andre omsorgspersoner og tjenesteytere må også settes stand til å vurdere om medisineringen virker eller har bivirkninger. Selv mennesker med lett utviklingshemming kan ha store problemer med å rapportere bivirkninger og symptomer. Det må derfor stilles krav til prosesser rundt foreskriving av psykotrop medikasjon.

Det må i tillegg skje en økt bevissthet fra fastlegenivå og oppover om behovet

for systematikk både i utprøving av medisiner, behandling og evaluering. Alle som har med personen med utviklingshemming å gjøre, må følge faglig aksepterte retningslinjer som sier at medikamenter ikke bør gis unødige, og at miljøbaserte tiltak er å foretrekke. Vi i spesialisthelsetjenesten bør også se det som en utfordring å gi allmennlegene bedre service.

- Tror dere at stadig flere mennesker med utviklingshemming blir overmedisinert nå?

- Vi er optimister – selv om de store forventede endringene til det bedre i foreskriving av medikamenter etter nedleggningen av HVPU har glimret med sitt fravær. Men etter hvert som vi for eksempel får nasjonale nettverk og et større fokus på dette temaet i de aktuelle utdanningene, håper og tror vi at situasjonen vil bedre seg, svarer Frode Bratten og Oddbjørn Hove.

TEKST OG FOTO:

BITTEN MUNTHER-KAAS

LITE KUNNSKAP OM MAKT OG TVANG

Selv om sosialtjenesteloven stiller strenge krav til bruk av makt og tvang overfor mennesker med utviklingshemming hersker det betydelig usikkerhet om hva som regnes som bruk av makt og tvang overfor denne gruppen. Det samme gjelder grenser for bruk av tvang, saksbehandling inkludert enkeltmeldinger, krav til bemanning og fylkesmannens overprøving.

Det viser en undersøkelse foretatt av Jørn Kroken som er gjengitt i siste utgave av SOR-Rapport (5/06). Bakgrunnen for undersøkelsen var blant annet at Helsetilsynet tidligere har kartlagt manglende etterlevelse av loven, men i mindre grad hva den skyldes. Krokens teori var at en av årsakene kan være manglende kunnskap. Det er nå er bekreftet i spørreskjema-svarene fra 78 av siste års vernepleierstudenter og 74 ansatte med relevant høgskoleutdanning, som arbeider direkte med mennesker med utviklingshemming i kommunal tjenesteyting. Undersøkelsen viser blant annet at det er knyttet stor usikkerhet rundt diagnostisering, samtykke og alder.

 Akershus	Flesberg Kommune v/ordføreren
Hoff Tak, Ventilasjon og Blikkenslagerverksted Mob: 92 46 56 56	SIV.ING Stener Sørensen AS www.ssas.no Bygg, vei, anlegg,+VVS, vann og avløp
Alu-Mek 2055 Nordkisa Tlf./Fax. 63 97 54 60	Fragåt Farve og Miljø 3350 Prestfoss Tlf. 32 71 04 77 - Mob. 99 24 49 82
Kjell Rud Naskin 2022 Gjerdrum Tlf: 97 17 55 82	 Hedmark
Laila's Fotterapi Storgt. 4, 2050 Jessheim Tlf. 63 98 21 40	IVAR BAARDSETH Mobilkran-Liftutleie Furuheim,2390 Moelv Tlf: 62 36 68 05 Mob: 951 36 665
Auli Legekantor Auli Senter - 1929 Auli Tlf. 63 91 27 00	Sikkeland's Regnskapskontor Elvarheimgt.10, 2408 Elverum Tlf: 62 41 08 60 Fax: 62 41 03 68
Lauritz Fladby AS Pb. 22, 2065 Gardermoen Tlf: 63 92 95 40	Brdr. Skolbekken Malerforretning A/S 2120 Sagstua - Tlf. 952 77 949
GS Containerutleie Nordbyv 2009 Nordby <i>Støtter NFU sitt arbeid</i>	BG Tre AS Solvinv. 223 , 2335 Stange Tlf. 62 58 58 00 Fax. 62 58 32 03
Holmgren A/S 2162 Brårud Tlf: 63 90 91 04	HMS Øst Kompetansesenter Arbeidsmiljø Jernbaneg.8, Elverum Tlf: 62 57 57 00
Bergems Gravemaskin AS 2040 Kløfta Mob: 91 86 14 36	Hydro Texaco Vallset Trafikksenter 2330 Vallset - Tlf. 62 58 70 60
 Buskerud	 Oppland
Marianne *Klær for dame* Hokksund *Støtter NFU*	Gjøvik Auto AS Autov. 3, 2807 Hunndalen Tlf. 611 40 700
Eiker Isolering v/John Fagerhøi *Støtter NFU's arbeid*	Jevnaker Omsorgs- og Rehabiliteringssenter Ole B. Bergsvei 1, 3520 Jevnaker Tlf. 61 31 59 00
IcopalTak Sør Nedre Eikervei 26, 3045 Drammen Tlf: 32 23 47 30 *støtter NFU*	 Sør Trøndelag
Kongsberg Gruppen ASA www.kongsberg.com *Vi støtter arbeidet*	Rema 1000 Hitra 7240 Hitra Tlf: 72 44 41 44
Odd Hovelsrud & Co Hyggenvn. 21, 3440 Røyken Tlf. 31 28 55 15 - Mob. 952 20 671	Rennebu Kommune Myrv.1, 7391 Rennebu Tlf: 72 42 81 00
Hønefoss Steinindustri * Støtter NFU *	NOR MAS AS 7224 Melhus Tlf: 72 87 15 11
Hansehaug Gulvsliping 3577 Hovet Tlf: 930 83 222	Fosen Fjord Hotel 7170 Åfjord Tlf: 72 53 20 00
Kongsberg Ferdigbetong Tlf. 32 72 22 70	Gjul & Rabban AS 7140 Opphaug Tlf: 72 52 15 50 Mob: 900 17 779
Golberg AS Aut. mask. entreprenør 3550 Gol Mob. 481 52 210	Toyota Hell Bil AS Lade allè 69,7041 Trondheim Tlf: 98 29 49 00

 <p>Hedmark</p>	 <p>Eidskog Stangeskovene AS 2230 Skotterud Tlf. 62 83 22 00 Fax. 62 83 22 01 Sagbruk - Høvleri</p>	 <p>isola www.isola.no</p>	<p>Skog og Fritid AS Østre Totenv 107 B 2816 Gjøvik Tlf. 61 17 19 98</p>
<p>Brødr. Stenskjær A/S 2120 Sagstua Tlf. 91 74 22 45 90 61 54 29/90 61 54 30/90 87 82 01</p>	 <p>ARVE HAGEN AS Sveumveien 1, 2380 Brumunddal Telefon 62 34 99 60 <i>Det lokale rørleggerfirmaet som støtter idretten og kulturlivet!</i></p>	<p>Notodden Mur og Entreprenørforretning AS Merdevegen 2, 3676 Notodden Tlf. 950 43 411 - Fax. 35 01 28 15</p>	 <p>Oslo</p>
 <p>H.A. Rasmussen av Strandveien 165 2326 Hamar Tlf. 62 51 27 10</p>	 <p>Hordaland</p>	 <p>Møre og Romsdal</p>	<p>Rørlegger Tom Johansen Lachmanns vei 8B, 0495 Oslo Tlf. 900 92 875 Fax: 22 09 04 97 www.rorleggeren.oslo.no</p>
<p>Optiker Kari Simensen Brenneriet, 2337 Tangen Tlf. 62 58 25 60</p>	<p>Haugesund Sparebank Avd. Bømlø 5443 Bømlø Tlf. 53 42 60 70 - Fax. 53 42 60 71</p>	<p>MØRETRYGD Gjensidig forsikring • Fiskernes eget forsikringsselskap • Møt oss på www.moretrygd.no Ålesund Tlf. 70 10 12 50</p>	<p>Job Consult A.S Autorisert Regnskapsførerselskap Pb. 9264 Grøndland Grøndland 4, 0134 Oslo Tlf. 23 16 33 40 - post@jobconsult.no</p>
<p>STOVER AS Gammelbruv. 15, 2406 Elverum Tlf. 62 41 90 00 Fax 62 41 90 10</p>	<p>Lid Jarnindustri AS Steine 35, 5600 Norheimsund Tlf: 56 55 38 00 - Fax: 56 55 38 10 www.dalen.no</p>	<p>Molde Taxisentral Tlf. 71 25 28 11 • Støtter NFU •</p>	 <p>CityMaid Flyttevask og faste oppdrag Tlf. 40 00 63 30 Fax. 22 72 99 89 Få tilbud på www.citymaid.no</p>
 <p>Nord-Odal Kommune 2120 Sagstua Tlf: 62 97 81 00 Fax: 62 97 81 01</p>	<p>Espevær Gjensidige Assuranseforening 5444 Espevær Tlf. 53 42 42 39</p>	 <p>Brattvåg Elektro BRATTVÅG - SKODJE Besøk oss i dag på : www.brattvag-elektro.no Bruk oss • vi støtter NFU</p>	<p>PHILIPS Philips Norge AS Sandstuveien 70 , 0680 Oslo Tlf. 22 74 80 00 Fax. 22 74 80 10 www.philips.no</p>
 <p>Profilert listverk til meget rimelige priser www.treportalen.no Tlf: 62 35 33 57 Mob: 95 12 10 83 Fax: 62 35 54 52</p>	 <p>ALGAARD AS Ekravegen 27, 5261 Indre Arna Tlf. 55 39 31 00</p>	<p>Ekornes Møbler Bankv. 14, 6200 Stranda Tlf. 70 25 52 00</p>	 <p>UDDEHOLM Uddeholm AS, Jernkroken 18, 0976 Oslo Tlf. 22 91 80 00 Fax: 22 91 80 01 www.uddeholm.no</p>
 <p>KB elektro a.s Sørbygdav. 30, 2335 Stange Tlf. 62 57 28 58 Fax. 62 57 30 32</p>	 <p>Telemark</p>	<p>Wonderland AS Øran vest, 6300 Åndalsnes Tlf. 71 22 78 00 Fax. 71 22 78 01 Produksjon av senger/madrasser</p>	 <p>Sør Trøndelag</p>
<p>Kvinneuniversitetet 2340 Løten Tlf. 62 54 74 60 Fax. 62 54 74 61 www.kvu.hm.no</p>	 <p>Kjørbekk GUMMISERVICE AS Kjørbekkdalen 7B, 3735 Skien - Tlf. 35 59 61 33</p>	 <p>YIT Avd. Ålesund • Bruk oss • Støtt NFU •</p>	<p>Graving - Lasting - Transport - Grusleveranse Leif Magnar Hepsø Maskinstasjon 7096 Kvål Tlf. 72 85 22 08 - Mob. 915 97 465</p>
<p>Alt innen graving, planering og massetransport ADKI Knut Nergård 2450 Rena Tlf: 62 44 46 66 Mob: 41 43 36 67</p>	<p>Magne Dale AS Fugleleiken 5A, 3742 Skien Tlf: 35 53 69 96 - Fax: 35 53 87 66 Mob: 928 57 646 E-post: madaleas@online.no</p>	 <p>Oppland</p>	<p>PRIMA as nærhet og mangfold Idrettsveien 2, 7072 Trondheim Tlf: 72 89 43 00 Fax: 72 89 43 01 www.prima-as.no</p>
 <p>STAB SUECIA AS Torggt. 44-Pb. 66 - 2301 Hamar Tlf. 62 55 03 90 Fax. 62 55 03 99</p>	 <p>Block Watne Åpningstider: Man.-fre: 8.30-16.00 Heddalsvn. 26, 3674 Notodden Tlf. 35 01 63 30</p>	 <p>Gjøvik kommune Tlf. 611 89 500</p>	 <p>MELHUS KOMMUNE Rådhuset, 7224 Melhus Tlf. 72 85 80 00 Fax. 72 85 80 58</p>
<p>Lege Thor K. Gotaas Furnesvn. 1, 2380 Brumunddal</p>	 <p>BANDAK AS Tlf. 35 94 66 00</p>	<p>Oppland Bygg Consult A/S Strandgt 13 C 2815 Gjøvik Tlf. 61 13 91 00</p>	 <p>Kvikne-Rennebu Kraftlag A/L Berikå, 7391 Rennebu Tlf 72 42 80 00 - www.krk.no</p>

 <p><i>Akershus</i></p>	 <p>NILSEN BERGINGSTJENESTER Leiraveien, 5-pb.66, 2001 Lillestrøm Tlf: 63 89 22 00. www.bergingstjenester.no</p>	<p>Øvre Romerike Industriservice A/S Montering og pakking 2072 Dal-E-post: ori@ori.no Tlf. 63 95 94 60 Fax. 63 95 94 69</p>	 <p>• Norges eldste bryggeri •</p>
	<p>Gardermoen Apartment Leiligheter Tlf. 23 29 20 10 Mob. 900 91 300</p>	<p>Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50</p>	<p>Elementmontasje AS 3300 Hokksund Tlf: 32 75 08 08</p>
<p>COOP obs! OBS Stormarked Triaden Tlf: 67 98 03 00 Fax: 67 97 48 28</p>	<p>STRØMMEN STORSENTER -Østlandets største kjøpesenter med over 100 butikker 2010 Strømmen - Tlf. 63 80 58 00</p>	<p>BYGGMAKKER Ski Bygg A/S Kjeppestadvn. 44, 1400 Ski Tlf. 64 85 46 00 Fax 64 85 47 50</p>	<p>Brødr.Solem a.s AUT.MASKINENTREPRENØR 3055 KROKSTADELVA TLF: 32 87 75 00</p>
<p>Ing. H. Asmyhr AS Hvamsvingen 10 2013 SKJETTEN Tlf. 64 83 45 50 Fax. 64 83 45 55</p>	<p>COOP mega Hagan Åpn. tider: 9-21 (9-18) 1481 Hagan • Tlf. 67 07 70 79</p>	<p>TEGO ELEKTRO VARME Tego System A.S Tlf. 66 80 48 57</p>	<p>VINN as Hallingdal Støtter NFU lokalt</p>
<p>Tømrerfirma Finstad og Jørgensen A/S Østenstadveien 20, 1392 Vettre Tlf. 66 79 12 99 Fax: 66 79 89 28</p>	<p>Byggmester Knut Bjørge Berglia 18, 2056 Algarheim Tlf. 63 97 69 07 Mob. 975 71 044</p>	 <p><i>Aust Agder</i></p>	<p>ABC Dyreklinikk Drammen •Veterinærer med gode referanser og rask oppfølging •24 timers akutt hjelp alle dager Tlf. 32 83 84 10</p>
<p>Hafslund Fjernvarme AS 2060 Gardermoen Tlf: 63 97 84 44</p>	<p>Gunnar A. Rønningen A/S Furumohaugen 2, 2743 Harestua Tlf. 61 32 38 80</p>	<p>Ellengård Arbeidssenter Serviceboks 650, 4809 Arendal Tlf: 37 00 68 88</p>	 <p><i>Finnmark</i></p>
<p>Skedsmo Pukkverk AS Pb. 100, 2021 Skedsmokorset Tlf: 63 87 60 68 Fax: 63 87 60 87 *Alle type pukkverks produkter*</p>	<p>FAGFOLK VELGER WÜRTH Alt innen skruer, verktøy og kjemi Würth Norge AS Mortev. 12, 1481 Hagan Tlf. 67 06 25 00-Fax. 67 06 27 17</p>	<p>Toyota Arendal AS Skarpnes, 4823 Nedenes Tlf: 37 05 80 00 arendal.toyota.no</p>	<p>HARILA Vestre Jakobselv Toyota • Velkommen www.harila.no</p>
<p>Terjan AS Pb. 42, 1483 Skytta Tlf: 67 07 88 92 Fax: 67 07 95 71</p>	<p>DnB NOR Vektortorget, 2000 Lillestrøm Tlf: 03000</p>	 <p><i>Buskerud</i></p>	<p>gohelse KIRKENES BANDAGISTFORRETNING A.S Storgt. 1, 9900 Kirkenes • Tlf. 78 99 00 99 Syke- og helsepleieartikler</p>
<p>Gunnar Karlsen AS Pb. 75, 1483 Skytta Tlf. 67 06 94 60 Fax. 67 06 94 90</p>	<p>Wøiens Regnskapskontor AS Pb 47, 1371 Asker Tlf: 66 76 50 50</p>	<p>Løven Apotek *Ditt Allianceapotek* Hønefoss Støtter NFU arbeidet</p>	 <p><i>Troms</i></p>
<p>T.R. ELEKTRO AS Innehaver: Torry Ringkilen Autorisert el. installatør Tlf. 64 87 16 45 - Fax 64 87 16 47 Mob. 908 48 815 Adr.: Søndre Ski Gård, 1400 Ski</p>	<p>COOP prix Slattum Terrasse 2, 1480 Slattum Tlf. 67 07 73 10 Åpent: Man-fre: 8-22 Lør: 9-20</p>	<p>KROKEN'S BLIKKENSLAGERSERVICE 3430 Spikkestad Tlf: 31 28 06 50</p>	 <p>HYDRO</p>
<p>Kobber og blikkenslagermester Tom Gran Raasokkv.19, 1900 Fetsund Tlf. 63 88 91 10 - Mob. 95 10 55 74</p>	<p>Melby Auto Et Mekonombil Verksted. Melby Gård 2013 Skjetten Tlf: 63 84 50 69 Fax: 63 84 15 80 www.melbyauto.no</p>	<p>Hellefoss AS Tlf. 32 25 22 00 - Hokksund Bokpapierprodusent</p>	 <p><i>Vest-Agder</i></p>
<p>Kanfa AS Nye Vakåsvei.80, 1395 Hvalstad Tlf: 64 00 18 00 Fax: 64 00 18 01</p>	<p>Nannestad Almenningene 2030 Nannestad Tlf: 63 93 06 10 Fax 63 93 06 01 www.nannestad-almenningene.no</p>	<p>Kiwi Åmot kjapt-Trygt-Billig Tlf: 32 78 43 20</p>	 <p>ColorLine</p>

Verktøypartner AS

P.boks 2, 1411 Kolbotn
Tlf. 22 61 41 01 - Fax. 22 61 00 74
Mob. 90 64 64 15

Wolstad Sandforretning as

Tlf. 32 78 48 48 / 32 78 48 46
Fax 32 83 47 96

Leverandør av sand og singel

Vest-Telemark Næringsutvikling AS

Etablerkontor - Prosjektledelse -
Bedriftsutvikling -
Knoppskyting/lokalisering

www.vest-telemark.no
Tlf. 35 06 84 00
Fax. 35 06 84 01

Granlivegen 1 A (Veksthuset)
3850 Kviteseid

Tlf: 71 65 75 00

Åpningstider
Man - fre: 10.00 - 19.00
Lør: 10.00 - 16.00

Løten kommune

Barn, ungdom og
familietjenesten

Stasjonsv. 12, 2340 Løten
Tlf. 62 59 31 20

For deg som trenger litt hjelp

De fleste av oss trenger litt hjelp på badet – før eller senere. Likevel får baderomsutstyr for funksjonshemmede ikke alltid den oppmerksomhet det fortjener. Med Porsgrund Funksjon har Porsgrund Bad tatt de funksjonshemmedes hverdagsproblemer på alvor. Ikke minst fordi produktene er utviklet i nært samarbeid med markedets fremste eksperter på området – de funksjonshemmede selv.

Produktene fra Porsgrund Bad får du hos rørleggeren – baderomseksperthen!

PORSGRUND

Stians Pipeservice

- Skorsteiner
 - vedlikehold
 - rehabilitering
 - Peis • Ovner
 - Salg og montering
- Tillit + Trygghet**
908 60 667

Finn Pettersen AS

Entreprenør

Grønnegt.104
2317 Hamar

Tlf: 62 53 56 00

Fax: 62 53 56 01

108
butikker
totalt!
ÅPENT:
9 - 21

SANDVIKA
ET SENTER I

STORSENETER
OLAV THON GRUPPEN

Norservice Bil er totalleverandør av tjenester til deg og din bil. Biltilpassing er vårt hovedområde.

Det er viktig at funksjonshemmede får individuelt tilpasset sin hverdag, spesielt i bil sammenheng, der sikkerheten er en viktig faktor. Vi i Norservice Bil har lang erfaring med individuell tilpassing og ombygging av person- og varebiler, uansett funksjonshemming. I tillegg til biltilpassing utfører vi:

Bilombygging
Servicer
Ordinære reparasjoner
EU-kontroller

Oppretting
Lakkering
Bilpleie
Bilinnredninger

Fysioterapeuter, ergoterapeuter, hjelpemiddelcentrale og trykkekontorer, samt private aktører benytter våre tjenester og vårt utprøvningsenter for biler og utstyr. Spesielt nevner vi Recaro biler, som kan tilpasses individuelt. Har dere behov for gasspedal som betjenes av venstre fot, eller lettere servostyring, elektrisk gass, brems, styring, heiser eller andre hjelpemidler utfører vi oppdraget. Kort sagt, vi sikredder bilen etter deres ønsker og behov. Vi samarbeider med 34 autoriserte verksteder i Norge. Har du behov for informasjon om deres muligheter til å få dekket ombyggingskostnadene over Trykkesystemet? Vi hjelper deg gjerne.

Kontakt oss på telefon 73 88 08 08 på dagtid eller benytt vår 24 timers vakttelefon 990 41 661 ved nødhjelp.

Vårt hovedkontor er i Trondheim.
Adresse: Jarlevien 12 - 7005 Trondheim

Norservice er en industri- og servicebedrift med 240 ansatte. For ytterligere informasjon se
E-post: bil@norservice.no
www.norservicebil.no

**NORSERVICE
BIL**

Quality Airport Hotel Gardermoen

2050 Jessheim
Tlf. 63 92 61 00

www.choicehotels.no/hotels/no014

Alta Produkter AS

www.altaprodukter.no
 Postboks 1061, 9503 Alta
 Telefon: 78 45 62 60 - Telefax. 78 45 62 65
 E-post: firmapost@altaprodukter.no
Alta Produkter AS ønsker NFU lykke til med det viktige arbeidet!

VOLVO PERSONBILER NORGE A/S

Lienga 2, 1411 Kolbotn
 Tlf 66 81 85 00 - Fax 66 81 85 22
www.volvo.com
 støtter NFU sitt arbeid

En nyttig samarbeidspartner

Næringstunet Nesbyen Tlf. 32 07 27 10
 Sjøheimvegen 26 Web: *www.dcnesbyen.no*
 3540 Nesbyen E-post: firmapost@dcnesbyen.no

BYGG OG TØMMERMESTER

Hans Petter Krane

Tlf. 970 98 482

Falkev. 19, 3475 Sætre

Ditt bilskadesenter!

Enkelt å finne, lett tilgjengelig og stor kapasitet!

Bertel O. Steen Bilskade AS

Østre Aker vei, Oslo, Telefon 22 70 72 00

TAKSERING
 TILSTANDSVURDERING
 PROSJEKTLEDELSE
 BYGGELEDELSE

A.L.Høyer a.s

v/Reidar Hagen
 Rådg. ing. MRIF
 Takstmann RIF/MNTF
 Lysgt. 12 - 1482 Nittedal
 Tlf. 23 27 80 04 / 67 07 18 62
 Mob. 924 82 844

MEDELM AV NORGES TAKSERINGSFORBUND

MAXBO Proff

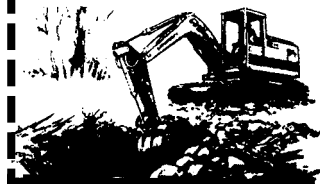
Thomasdalen 12
 2818 Gjøvik
 Tlf: 61 10 84 84

fax: 61 10 84 90
www.maxboproff.no

Maskineter

Geir Haugen

3534 SOKNA
 Alt innen:
 Graving - Planering
 Vei - Vann - Kloakk
 Tlf: 917 89 310

Eiker vekst AS

Ryghgata 6, 3050 Mjøndalen
 Tlf. 32 23 68 80
www.eikerasvo.no

Handle med hodet
 og hjertet!

Rørlegger med konkurransedyktige priser

Lambertseter
 Rør

Tlf. 40 48 43 87

AVOTECH

Elektro • Automasjon • Bygg

Bjørnstjerne Bjørnsons gate 86, 3044 Drammen
 Telefon 32 26 03 00, Telefaks 32 26 03 01

• Lang erfaring •

RSM! Hasner

Statsautoriserte revisorer - Medlem av RSM International

Vollsveien 13 C, 1366 Lysaker

Telefon 67 52 88 00, Telefaks 67 59 04 30, *www.hasner.no*

Frode Dahl

Bad & Vedlikehold

Åses vei 7, 1336 Sandvika

Telefon: 67 13 83 70 Telefaks: 67 13 98 78

Haugerød & Nilsen AS

Pb. 199, Sentrum, 3701 Skien

Verksted:

Brunkeberg, 3850 Kviteseid

Tlf. 35 52 55 40

Fax. 35 50 15 40

www.haugerodnilsen.com

Løvberg Bygg A/S

PB. 65
2024 Gjerdrum

Tlf. 63 94 38 40

Fax. 63 94 38 41

Ring din lokale elektriker!

Alt innen elektriske anlegg
YIT Building Systems AS
Avd. Asker og Bærum

Tlf. 67 55 35 00

E-post: sandvika@yit.no

YIT

Vågå kommune

2680 Vågå

Tlf. 61 29 36 00

Fax. 61 29 36 01

Asbjørn Aulie Lompebakeri AS

Vikollv. 6 A
3050 Mjøndalen
Tlf. 32 87 62 78

Stort utvalg i
tidsskrifter,
aviser og bøker

Har du lyst har du lov

Narvesen CC Gjøvik • Narvesen Jernbanen
Telefon 61 17 93 96 • Telefon 61 17 26 22

Aasand Regnskap AS

3359 Eggedal

N • A • R • F

NORGES AUTORISERTE REGNSKAPSFØRERES FORENING
MEDLEM

Autorisert

Regnskapsførerselskap

Eggedal: Tlf. 32 71 18 50 - Fax 32 71 18 68

Prestfoss: Tlf. 32 71 23 16 - Fax 32 71 23 11

SPORSTØL

Sporstøl Arkitekter a.s

Pb. 301
6067 Ulsteinvik
Tlf. 70 01 85 50

Rolls-Royce Marine AS

6270 Brattvåg.
Haram Kommune
Vi støtter dere lokalt

Sogn og Fjordane Fylkeskommune

www.sf-f.kommune.no

Støtter NFU

Elrom Installasjon AS

En elektriker som setter kvalitet og kompetanse i høysete.

Avdeling Dal: tlf. nr. 63 92 20 50

Avdeling Eidsvoll: tlf. nr. 63 92 20 40

Elrom
elfag **Installasjon AS**
Tlf. 63 94 89 00 • www.elrom.no

ELFAG - NÅR DU TRENGER ELEKTRIKER

Atlungstad Hestesportsenter

2312 Ottestad

Tlf: 62 57 60 58

Tlf. 62 57 84 10 (stallen)

Vi har tilbud om terapiridning, barneridning, ridekurs på alle nivåer og rideleire om sommeren.

Kom bare innom for å ta en titt på ponniene og hestene våre, eller se konkurransehester i sving.

Ridning etter avtale.

Vennlig hilsen
Anne og Peder

Kurs og konferanser - midt i Oslo

- 2 min fra Nationalteatret stasjon
- Møterom for 10-300 personer
- Bredbånd/ISDN-linjer
- Dataprojektorer i alle saler

Tlf. 22 94 76 76

www.ingenioreneshus.no

Kronprinsens gate 17
0251 Oslo

Kick-offs • Events • Selskaper • Julebord • Egen restaurant

Sven Myrvold AS
Planteskole - hagesenter
Gamle Trondheimsvegen
2050 Jessheim

Alt av planter og jordforbedring
til hage og grøntanlegg

Telefon: 63 97 05 90
- der hagefolk møtes

STJØRDAL KOMMUNE

Kjøpmannsgt. 9
7500 Stjørdal

Tlf. 74 83 35 00

Fax. 74 83 35 09

www.stjordal.no

Telefon: 32 71 46 76

Fax. 32 71 47 93

3359 Eggedal

Parker Hannifin AS

Pb. 3008, 1402 Ski

Tlf. 64 91 10 00

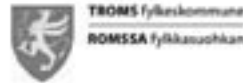
www.parker.no

TJENESTER FOR FUNKSJONSHEMMEDE

I forbindelse med ny administrativ organisering i Stange kommune f.o.m. 2003, ble virksomheten Tjenester for funksjonshemmede etablert. Virksomheten skal yte tjenester til utviklingshemmede som er leietaker i 52 omsorgsboliger samlokalisert i 12 bofellesskap. Videre gir virksomheten tjenester til utviklingshemmede i egen bolig eller som er leietagere i kommunens øvrige boligmasse.

Virksomheten skal i samarbeide med andre aktuelle virksomheter kartlegge behov, planlegge og gi nødvendig kommunalt tjenestetilbud til utviklingshemmede spesielt og funksjonshemmede generelt.

Vår kontoradresse er Vika, Åkershagan, 2312 Ottestad, telefon 62 58 56 00.

Besøk gjerne våre nettsider

www.tromsfylke.no og www.ungitroms.no.

Løxaveien 5, 1351 Rud Tlf: 67 52 19 50

EKSOS MENS DU VENTER!

RUSTAD
HOTELL&FJELLSTUE

Velegnet for:
Selskap
Bryllup
Kurs/møter

Tlf. 62 36 34 08

Fax 62 36 35 74
2612 Sjusjøen

ACR
elektro as

Autorisert installatør
Telefon: 67 15 91 50

Bjerkelundsveien 5, 1358 Jar

Blind Erotikk

Dampende erotiske noveller på CD og filnedlastning

Alle har krav på en selvbestemt seksualitet.

BlindErotikk produserer erotiske noveller på CD.

Innleserne tar deg med inn i erotiske fantasier og seksuelle erfaringer til norske par og enslige.

Tilbud: volum 1 og volum 2 kun kr 99,- pr stk

post@blinderotikk.no

sms til 970 92 407 (husk navn og adresse)

For personlig kundeservice ring: 75 51 22 00

Full diskresjon og utsendinger sendes i diskret emballasje

ABC
Startsiden

Sagveien 21 A, 0459 Oslo
Telefon 22 80 85 80 Telefaks 22 80 85 83

HAUGEN MASKIN
Entreprenør
3550 GOL

Tlf. 32 07 45 03 • Mob. Knut Terje: 905 60 025

• Graving

• Transport

FAGFORBUNDET

Telemark

Forbundet med det store hjertet

Telefon: 35 59 94 50 - Fax: 35 59 94 69

Leirvollen 21 a, 3736 Skien

www.fagforbundet.no

Støtter NFU Telemark

Aktiv ferie for utviklingshemmede

Røde Kors driver fire aktivitetssentre i Norge som alle tilbyr spennende og varierte ferieopphold for barn og voksne med spesielle behov. Aktivitetstilbudene byr på utfordringer og moro i trygge omgivelser.

Go-kart kjøring, aking, fisking, tubekjøring etter speedbåt, seiling, kanopadling, snøscooterkjøring, vannskikjøring, hundekjøring og turer med hest og vogn, sykkel, ski og båt er på aktivitetsmenyen - avhengig av årstid og hvilket senter du besøker.

Felles for alle sentrene er erfarne og dyktige aktivitetsledere. De hjelper deg til å finne aktiviteter du vil trives med og som er tilpasset ditt funksjonsnivå. Og kanskje får de deg til å gjøre ting du ikke trodde var mulig...

Ferieoppholdet varer gjerne ei uke, men weekendopphold er også mulig. Besøk nettstedene til de fire Røde Kors Sentrene for mer informasjon eller ta kontakt med sentrene for å få hjelp og forslag til et opphold.

Eidene

Helgerøvdn. 100, N-3145 TJØME
Tlf. 33 30 32 32
post@eidene.no
www.eidene.no

Merket

N-2923 TISLEIDALEN
Tlf. 61 36 29 00
booking@merket.no
www.merket.no

Haraldvangen

N-2090 HURDAL
Tlf. 63 98 81 00
booking@haraldvangen.no
www.haraldvangen.no

Haraldvigen

Randøyane, N-4639 KRISTIANSAND
Tlf. 38 10 30 80
haraldvigen@redcross.no
www.haraldvigen.no

Arctic Omega-3 Selolje SMØRER & LINDRER

- bruk markedets reneste selolje

DOKUMENTERT EFFEKT:

- For gamle og stive ledd*
- Lett blodtrykk- og kolesterolsenkende
- Ved mild psoriasis og tørr hud
- Positivt for nervesystemet
- Gunstig ved diabetes
- Rent naturprodukt

*studier ved Haukeland Sykehus

Den ideelle OMEGA-3 kilden!

www.selolje.no

JA TAKK, jeg vil gjerne ha tilsendt Arctic Omega-3 Selolje

DIREKTE I POSTKASSEN • IKKE OPPKRÅV • ENGANGSBESTILLING/IKKE ABOENEMENT

<p>FLYTENDE</p> <p>Send meg _____stk. flasker 100ml à kun kr. 99,- + porto/lekep. kr. 22,-</p> <p>Send meg _____stk. 6-pk flasker 500ml à kun kr. 599,- + porto/lekep. kr. 28,-</p>	<p>KAPSLER</p> <p>Send meg _____stk. bokser à 120 kapsler pr/stk kr. 139,- + porto/lekep. kr. 22,-</p> <p>Send meg _____stk. 3-pk bokser à kun kr. 219,- + porto/lekep. kr. 25,-</p>
--	---

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____

Sted: _____

JFM Postboks 109 - 5202 Os
Tlf. 56 30 10 00 - Fax. 56 30 10 18
post@selolje.no

JFM Sunile AS
Svaresending 7899
0097 Oslo

All informasjon inkluderer
for sending i Norge

Distribusjons-
Påske Norge

Heimdal Gruppen
Vestre Rosten 79, 2075 Tiller
Tlf: 72 90 17 00
Fax: 72 90 17 01
www.heimdalgruppen.no

As Follo Truckutleie
Postboks 573, 1401 Ski
Salg og utleie av:
Soppelcontainere, lagercontainere
Regnbuens gjenvinningsanlegg på Langhus
Mottak av: Papp, papir, glass, trevirke, og jern
Tlf. 64 86 31 03-Fax. 64 86 32 95

Nye idéer til kjøkken, stue og bad!

Vår designbrosjyre gir du en rekke tips og inspirasjon til innredning.

MULTI INTERIØR

Tips

H+H Celcon AS
Tlf. 32 23 60 90 - www.hhcelcon.no

Spør etter vår nye Multi interiør brosjyre hos din lokale byggvareforhandler

BECKMAN LUNDEVALL REVISJON AS
Revisjon • Rådgivning
Tlf. 22 78 28 00
www.blrevisjon.no

Vi kjører alltid -

hver time

hele døgnet

alle dager

hele året

Ruteopplysning: 177
www.TIMEkspresen.no

TIMEkspresen
Uthvilt frem - uthvilt hjem

nettbus

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Penn 8,- kr

Krus 130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

NFU formidler
salg av fot,
omkring 150 kr i tillegg

Gratis klistremerker

Annet

Hefte: En individuell og inkludert hjemmetjeneste 110,- kr

NFUs jubileumshefte 30 år 30,- kr

Samfunn for alle temautgave 1 / 2003: Eget hjem 70,- kr

Samfunn for alle temautgave 6 /

2001 Livssituasjonen – 10 år etter reformen 70,- kr

Helt topp (video til leie) 90,- kr

Soler i keramikk – serie på tre av Herleik Kristiansen 30,- kr

Kursmaterieell

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval

NFU
– en organisasjon

Aktiv i egen organisasjon

NFU's prinsippprogram

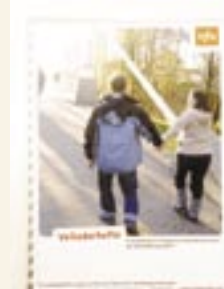
Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Frakt kommer i tillegg

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Adressaten betaler for sending i Norge
Distribuert av Posten Norge

Norsk forbund
for utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

*Håndlagde
Bjørkeprodukter*

Med utgangspunkt i norske tradisjoner har vi utviklet en serie produkter til dekkning av bordet for både hverdag og fest. Serien inneholder også utskjærte gaveprodukter til nytte og glede.

Tlf. 63 85 41 00 *Neverstua*

Julebord!

Våre populære julebord starter lørdag 4. november og varer frem til 16. desember. Hver fredag og lørdag.
Disse dagene koster julebordet kr. 525,- pr. pers.

Onsdag 29. november og onsdag 5. desember har vi midtuke-julebord
Disse dagene koster julebordet kr. 425,- pr. pers.

Vi anbefaler vårt fantastiske og velsmakende julebord. Etter endt måltid kan man spasere tørrskodd mellom 4 barer;
Longhorn Sportsbar med pianoentertainer
Bagler'n Bar & Pub rustikk atmosfære med røff trubadur
Park Dancing med levende dansemusikk
Lobby Bar midt i hotellets hjerte

Velkommen!

Kontakt oss på: Tlf: 61 28 60 00
E-post: post@lillehammerhotel.no

Radisson SAS
LILLEHAMMER HOTEL

TRYGGHET, TRIVSEL OG GLEDE

www.solgarden.no

Solgården 2007

Unn deg og dine ferie i solfylte Spania!

Svøm, dans og kos deg – opplev solen og varmen på Solgården og slipp gleden og latteren løs!

Vi tilbyr hyggelig samvær, turer og tilpassede aktiviteter i trygge og trivelige omgivelser.

I sommerhalvåret arrangerer vi egne turer for personer med utviklingshemming, men alle er velkommen til oss uansett årstid.

Vi har norsk lege, sykepleiere og fysioterapeuter. Solgården er tilrettelagt for funksjonshemmede. Vi har egne biler for transport av rullestoler.

Kontakt oss gjerne for ytterligere informasjon om turene i 2007

SOLGÅRDEN

Solgården ferie- og helsecenter
Fridtjof Nansensplads 9, 0160 Oslo
Telefon: 22 42 78 60
E-post: kontor@solgarden.no

SOLGÅRDEN BA – FERIE- OG HELSESENTER PÅ COSTA BLANCA

Kontakt oss!

Landsstyret

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50/91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Alf Anvedsen
52 71 21 27
alf.anvedsen@bluezone.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@c2i.net

Rita Lucia Endresen

72 58 35 81/95 96 38 75

Gørild Skancke

72 87 26 89
gorskan@online.no

Lillian G. Rasmussen

77 68 23 59
lillian@hifm.no

Trine Lise Systad

38 03 00 14
trinelisesystad@yahoo.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Postgiro: 0814.30.50085

NFUs gavefond: 8200.06.35673

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

Sporveisgaten 10, Egt. 4
0354 OSLO
22 69 54 10
info@nfu-oslo.no

NFU Akershus Fylkeslag

Postboks 33
1914 YTRE ENEBAKK
90 83 93 80/64 92 62 53
tbh@bluezone.no

NFU Østfold Fylkeslag

v/Greta Sandli
Solheimsveien 37
1605 Fredrikstad
69 31 34 02
greta.sandli@c2i.net

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Eva Olsen Høisveen
Ringsakervegen 38
2380 BRUMUNDDAL
62 34 09 14/48 19 39 60
eo-ho@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Sølvi Jacobsen
Åslendevegen 328
2825 GJØVIK
61 13 31 59 / 90 18 03 63
solvixn@online.no

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Mette Karlsrud
Kreftingsgt. 8 A
3513 HØNEFOSS
61 31 98 20 / 93 41 23 31
mette.karlsrud@ansatt.opplandvgs.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 04 05 95/92 02 89 38
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegardsfeltet 37
3810 GVARV
35 95 62 37 / 99 63 60 40
marittei@online.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Solveig Lohne Ørum
Solheimsvn. 11
4817 HIS
37 01 13 05/92 85 48 55
sl-orum@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan Harald Lilledrange
Meiseveien 4

4400 FLEKKEFJORD
38 32 38 69/90 77 26 68
janharald@rt.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Ryfylkegt. 22
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Boks 13
5838 BERGEN
56 14 31 58/99 23 00 78
nfuhordaland@online.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkeslag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66/47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 9140
6023 ÅLESUND
70 15 10 30 / 92 08 31 04
nfumr@adsl.no

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Steinar Nyland
Tjurruppynten 20
7227 GIMSE
72 87 12 66/93 09 52 85
s.nyland@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSSOS
74 27 34 67 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48/91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Solveig Nylund
Tranøybotn
9304 VANGSVIK
77 85 32 72/90 10 12 25
leder@nfu-troms.org

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66/41 20 67 65
inge-ons@online.no

Allsidig kunstner

Den allsidige kunstneren Bente Nytun fyller 50 år i julen. De tre dagene hun arbeider ved Fagerli verksted i Ålesund tryller hun fram de vakreste tepper. Jubilanten har utviklingshemming, epilepsi og sterk synshemming. Hun arbeider ikke etter mønster. Ingen vet hvordan teppene hennes ser ut før de tas ut av veven. Nytun har deltatt på utstilling med teppene sine ved festspillene i Harstad.

Denne kreative 49-åringen spiller også på sag, underholder på diverse tilstelninger og har spilt inn en CD sammen med tre andre musikere med utviklingshemming. På fritiden ellers hekler hun vakre duker og slanger etter selvkomponerte mønstre, hører mye musikk og lydbøker. Døgnet for henne har med andre ord for få timer.

Vi gratulerer!

*Et av Bente
Nytuns tepper*

Bente Nytun

